

EESTI LASTEKAITSE

II

Saateks.

EESTI LASTEKAITSE

II

Toimetaja

H. AVIKSOO

SIHTASUTIS „EESTI LASTEKAITSE“ VÄLJAANNE

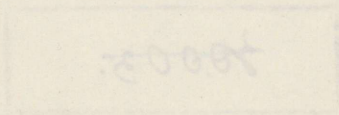
1940. A.

EESTI LASTEKAITSE

2-67400

A-13820

SIHTASUTIS EESTI LASTEKAITSE VÄLJAANNE

„ÜHISTRÜKIKODA RAKVERES“ 1940. A.

Saateks.

Õige kasvatus ja hooldamine nõuab teadlikkust, lapse ja noore hingeelu põhjalikku tundmist, asjatundlikke kasvatajaid, mõjuvaid kasvatus- ja häid hooldamisabinõusid, kogemusi emade-, laste- ja noortekaitstes, häid eeskujusid, laste- ja noortekaitse ning hoolekande alal tegutsevate organisatsioonide, asutiste ja isikute koostööd. Loetletud nõuded tingivad nende küsimuste igakülgset valgustamist ja lahendamist.

Et nende küsimuste valgustamisele ja lahendamisele kaasa aidata, ilmus 1935. a. Sihtasutis „Eesti Lastekaitse“ väljaandel „Eesti Lastekaitse“ I.

15. aprillil 1939. a. peeti Sihtasutis „Eesti Lastekaitse“ korraldusel Tallinnas lasteasutiste personaali päev, kus ette kanti rida referaate asjale lähidalseisjate isikute poolt. Et ettekantud mõtted ja andmed õieti kasutatavad on siis, kui neid tarbekorral uuesti saab meeldetuletada, otsustas Sihtasutise „Eesti Lastekaitse“ juhatus selleksamal 15. aprillil 1939. a. ettekantud referaadid trükkida lasta „Eesti Lastekaitstes“ II. Ja käesolevas ilmub neist enamik, kuna mõne puudumine ei olene toimetusest, nagu ka käesoleva hiline ilmumine trükist.

Peale eespoolnimetatud referaatide on Sihtasutise juhatuse otsusel käesoleva koguteose lõppu võetud Sihtasutise „Eesti Lastekaitse“ nõukogu koosolekul 3. juunil 1939. a. ettekantud ülevaade lastekaitse tööst Virumaal.

Jääb vaid soovida, et „Eesti Lastekaitse“ II täidaks ülesande, mis tema väljaandja temalt loodab.

Avasõna

LASTEASUTISTE PERSONAALI PÄEVAL 15. IV 39. a.

Sihtasutis „Eesti Lastekaitse“ esimees prof. A. L ü ü s.

Väga lugupeetud lastekaitse tegelased!

Sihtasutis „Eesti Lastekaitse“ juhatuse nimel on mul heameel avada tänast päeva ja Teid siin tervitada ja Teile ütelda südamlilik tere tulemast.

Meie oleme juba mitu korda ennemini kokku tulnud ja üksteisega mõtteid ja kogemusi vahetanud. Sedasama tahame ka tänasel kokkutulekul teha.

Meie kõikide sihid ja teed on ühised: Kuidas paremini korraldada lastekaitse tööd ja eriti kuidas kasvatada ja hooldada meie kätte usaldatud lapsi nõnda, et nad kosuksid ja kasvaksid sama hästi kui iga teine laps, kes oma vanemate kodus üles kasvab.

Meie teame, et laps, kes normaalsetes oludes oma vanemate kodus üles kasvab, on rõõmus ja elav, ta põskede puna on värske ja elutahteline, mida mitmed filosoofid ja esteetid loevad kõige ilusamaks nähuks, mis kunagi inimese nägu ehib.

Teiseks on terve, loomulikult kasvatatud lapse hääl, ta kõnekõla, kuid eriti ta lauluhääl, kõige ilusam ja üllavam häältest, mis looduses kuuldavale tuleb.

Need kaks normaalse lapse kõige ilusamat ja täiuslikumat tunnust olgu meile alati eeskujuks ja sihiks meie töös lastekaitse alal.

See töö on raske ja käib sagedasti üle meie jõu.

Edasi teame, et laste kasvatamine hulgana lastekodudes toob enesega mõndagi paha nähet kaasa. Lapsi ei saa mitte

kohelda individuaalselt: nende kehalised ja vaimsed nõuded ja tarvidused ei leia mitte küllaldaselt määral rahuldamist. See andis ennast eriti tunda vanema aja imikute kasvatusmajades, kuni neid maju läinud sajandi 90-tel aastatel reformeerima hakati. Lapsed muutusid neis kasvatusmajades kartlikuks, kahvatuiks ja vähearenenuiks. Nad jäid endavanustest nii kehaliselt kui ka vaimselt aasta ehk ka veel enam arenemises maha. Seda nähtu nimetatakse h o s p i d a l i s m i k s.

Nüüd, meie päevil, on hospitalism hästi korraldatud ja hästi juhitud lastekodudest kadunud.

Et see halb näht praegustest lastekodudest peaaegu kadunud on, tuleb sellega seletada, et laste hooldamine lastekodudes ratsionaalsele alusele on seatud ja teiseks, et lastekodude personaal paremini ette on valmistatud ja täie andumusega oma rasket tööd teeb.

Kõik laste kasvatajad, hooldajad ja ravijad teavad, kui tähtis on hea, usaldava ja täpselt oma ülesandeid täitva personaali olemasolu lasteasutistes. Sellest oleneb tihti lapse tervis ja elu.

Seepärast võime kinnitada, et lastekaitse ja lastehooldamise tööl on ainult siis e d u ja õ n n e, kui teda hästi tehakse, see on suure armastuse ja andumusega. Kui seda mitte ei ole, siis on küsitav, kas maksab seda tööd üldse teha, eriti kinnistes imikukodudes. Tagajärjed ei saa head, isegi mitte rahuldavad olla.

Lastekaitse ja laste hoolekandetöö kuulub niisuguse tegevuse hulka, nagu tervishoiu personaali töö üldse, kus töötatakse vaikselt, andumusega, ilma kära ja mürata, ootamata tunnustust või midagi sellesarnast.

Nõnda töötades on tööl edu ja tagajärgi ja see on ka igale tõsisele lastekaitse tegelasele suurimaks rahulduseks ja tasuks.

Kõiki niisuguseid tõsiseid ja hingestatuid lastekaitse tegelasi tahame alati tänuga meeles pidada ja siiralt austada.

Soovin, et meie ühine nõupidamine edurikas oleks ja meile vastastikkult ergutust annaks, mis muidugi meie hoolealulistele kasuks tuleb.

Kasvatuslikke muresid lastekodudes.

Pärnu linna lastekodu juhataja J. N o p p e l.

Iga amet, iga elukutse toob enesega kaasa muresid. Murerikas on ka lastekasvatajate töö. Me teame, kui palju muret, vaeva näevad lastevanemad oma laste kasvatamisel, nende tuleviku rajamisel ja kindlustamisel. Lastekodudes ja varjupaikades, kus suur hulk lapsi üle riigi on leidnud omale teise, tihtipeale ainsa, kodu, lasub see vastutusrikas lastevanemate töö lastekodu kasvatajate õulul. Lubatagu mulle siin täna pisut kergitada katet sellelt töökoormalt ja otsida teid selle töökoorma kergendamiseks.

Siin kohal pean meeldivaks kohuseks avaldada tõsist ja siirat tänu Sihtasutis „Eesti Lastekaitse“ juhatusele, kes on käesoleva lasteasutiste personaali päeva kavasse võtnud ka lastekasvatuse küsimuse lastekodudes, võimaldades seega esile tuua neid muresid, mis rõhuvad lastekodude kasvatajate peret ja koormavad nende südant. Loodan, et lahkudes siit lasteasutiste personaali päevalt on meie murekoorem väiksem ja süda kergem, sest üteldakse ju: kui tahad südant kergendada, siis jaga sõpradega oma muresid. Nüüd asja juurde.

Meil maksab praegu mõningate muudatustega ja täiendustega 1925. a. avaldatud HS. Selle seaduse §-de 29 ja 36 põhjal kuuluvad hoolekande alla — lapsed:

1) kelle ülevalpidamine, vaimlise kõlblise või kehalise arenemise eest keegi ei hoolitse või see hooletusse jäetakse, nii et hädaoht ähvardab lapse arenemist ja elamisvõimalusi,

2) kelle eraldamine oma perekonnast või kasvatajate juurest tarvilik, kas vanemate või kasvatajate rasketesse elutingimustesse sattumise pärast või mõnel muu põhjusel; ja

3) kelle kehalist ja kõlblist arenemist ähvardab takistada vanemate kuritegevus, kõlblusvastane elu, nakkavad haigused ja vaimuhaigus.

Ja meie omavalitsused, kes on kohustatud teostama kohapeal laste hoolekannet, paigutavadki kõik lapsed, kes kuuluvad eelpool nimetatud H. S. §§-de põhjal hoolekande alla, oma lastekodudesse.

Nüüd vaatleme lähemalt lastekodude koosseisu, mis enamikus ühesugune kõigis linna lastekodudes ja veidi erinev maavalitsuste lastekodudes.

Ainult pooled kasvandikkudest võivad ütelda: mul on (oli) isa, s. t. nad on sündinud abielust. Nende hulgas on siis täielikud vaeslapsed, vaeslapsed ja lapsed lasterikastest perekondadest. Teine pool s. o. 50% on vallasemade lapsed. Viimased jagame emade järgi kahte gruppi: 1) vallasemad, kellel on 1 laps ja 2) vallasemad, kellel on 2 või enam lapsi. Ma teen sellise jaotuse meelega, sest nende laste arenemises vaimuannetes ja iseloomus on märgata mõningaid erinevusi. Kahtlemata on siin pärivusega tegemist, mis selgesti avaldab nende laste juures. Vallasemade laste hulka arvame ka prostitueerijate naiste lapsed, kelle arv ulatab 5—10% ni kasvandikkude üldarvust. Enamikus on need lapsed väheste vaimuannetega ja jäävad oma arenemisel 2 kuni 3 aastat oma kaaslastest maha. Pildi täienduseks lisame siia juurde, et kasvandikkude hulgas on harilikult 10—15% lapsi, kes hoolekandekohtu otsusega on ära võetud oma vanematelt HS § 36 põhjal. Peame tunnistama, et nende laste kasvatamine nõuab kasvatajatelt suuri pingutusi, suurt energiat, palju muret ja vaeva, kui tahetakse nad tagasi saata ühiskonda väärtuslike kodanikena. Kasvatajad peavad olema siin kunstnikud omal alal. Ja nad on seda, kuigi neile ei avaldata kiitust, ega jagata aplodimente nende õnnestunud ja kordaläinud töö eest. Ja nad ei ootagi seda. Päevast päeva läbi aasta, ei öö- ega pühapäevavarahu, välja arvatud kuuajaline suvepuhkus, on nad täie energiaga ja andumusega oma töö juures. Ja abi ei ole loota siin kelleltki, ka mitte lastevanematelt. Tihtipeale nad hävitavad, lõhuvad selle, mis kasvatajad suure vaevaga üles ehitanud. Kes on siis nende vanemad? Suures enamikus on see niisugune element, rahvas, kes on harjunud kulutama hoolekande asutiste uksi ja nuruma abi, abi ja ikka abi ja kes kunagi pole rahul sellega, mis saanud. Seda on ikka vähe! Samuti pole nad rahul kasvatuses lastekodudes. Mispärast ei lubata lapsi õhtuti hilja linna jalutama, mispärast pole tütarlaste mantlil nahkkraed, mispärast on kingad nii madala kontsa-ga? Maal asuvate lastekodude kasvatajad on selles mõttes õnnelikumad. Ei pääse ju vanemad neid nii sagedasti tüli-

tama. Säärastel asjaoludel ei ole ime, kui mõni laps ei taha alluda lastekodu korrale, on jonnakas ja sõnakuulmatu. Kui palju vaeva näevad kasvatajad selle lapse vaoshoidmisega! Ei aita siis igakord pedagoogiline kasvatus, nagu seda näeb ette lastekodude normaalkodukorra § 19 ja 22. Too kasvandik oma halva ülalpidamisega, halva käitumisega mõjub kahjustavalt kaaskodanikkude kasvatusesele. Ta muutub nagu mingiks kangelaseks, sangariks oma kaaslaste silmis. Teda ja ta vägitegusid imetletakse: mõtle, mis ta tegi, mõtle, mis ta julges ütelda! Ja nii mõnigi teine, aetud tungist muutuda ka kaaslaste silmis sääraseks kangelaseks, hakkabki teda järeloomama.

Olen 25 aastat töötanud ka õpetajana ja pean tunnistama, et täpselt samasugused kangelased tulevad ette ka koolides. Nii siis, üks kärnane lammas võib terve karja hukka ajada, kui teda õigeaegselt ei arstita. Kehtiva HS § 51 näebki ette, et Töö ja Hoolekandeministeerium, nüüd vastavalt Sotsiaalministeerium, asutab erilised lastekodud nende laste jaoks, keda teistes lastekodudes ega perekondades pidada ei või eriti halbade eluviiside pärast. Kahjuks, ei ole see täies ulatuses täitmast leidnud. Meil on küll asutatud hoolekandekool poeglastele Koluveres (samasugune kool tütarlastele Saksis on kuuldavasti likvideeritud), kuid need on asutused ikkagi kurikalduvustega laste jaoks. Ma teen meelega jälle vahet kurikalduvustega laste ja halbade eluviisidega, halva käitumisega, tõrkuvate laste vahel. Pealegi on teada, et Koluveres valitseb alatine ruumipuudus ja et sinna pääs on kitsendatud eriliste vastuvõtte tingimiste tõttu. Meil peaks olema vähemalt 2 lastekodu nende HS § 51-ses ettenähtud halbade eluviisidega laste jaoks. Need lastekodud peaksid asuma maal ja kasvandikkude vastuvõtmise kord nendesse peaks olema lihtsam. Igatahes peaks olema võimalus paigutada sinna last ka ilma vanemate loata, sest mis tähendab vanemate luba, kes ise pole suutelised last kasvutama, kes laste peale halba mõju avaldavad, kes lasevad oma lapsed, nagu üteldakse, üle käte minna. Need lastekodud ei tarvitse erineda meie harilikkudest lastekodudest eri-kodukorraga, erisuguste kasvatuslikkude meetoditega ja viisidega, sest kasvatus jääb ikka kasvatusseks, tähtis on vaid laps eraldada, eemaldada omaksete halvast mõjust.

Siin võidakse vastu vaielda ja väita, et kehtiv lastekodude normaal kodukord peaks pakkuma küllaldaselt tõhusaid abinõusid omaksete halva mõju vastu. Nii kodukorra § 21 ütleb, et lastekodu juhataja võib kokkusaamise lastega

ära keelata, kui kokkusaajad aste peale halba mõju avaldavad või kodukorda rikuvad, kk. § 25, et kasvandikkudele ajutiselt kodust lahkumiseks loaandmisel peab loaandja tundma kohta või keskkonda, kuhu kasvandik lubatakse või saadetakse. Väga ilusad ja kõlavad §§-id, kuid raskelt teostatavad, peab isegi ütleva, võimatud teostada. Kui juhataja peaks keelama kokkusaamise lastega, siis sattub ta niisuguse sõimurahe alla, et hoia alt ja tulemus on negatiivne, sest ta naeruvääristaks end. Ja kuidas keelata kokkusaamine? Kas tuleb see soovimata külastaja toorejõuga välja visata, ja jaataval korral — kes peab seda tegema? Siin võidakse jällegi kahelda, kas asi tõesti nii kaugele läheb? Kuid meie peame meeles pidama, kellega meil on tegemist. Need on inimesed, kes on harjunud, nagu varem tähendasin, kõike saama muidu, kes oma tahet püüavad teostada toore jõuga, rinnaga ja kelle silmis on kõik hoolekannet teostavad asutised ja ametnikud suured vaenlased. Leidub ju ka vanemaid, kes tulevad ja pisarsilmil tänavad meid meie vaeva ja hoole eest ja on tänulikud, nagu nad ise ütlevad, surmani. Kahjuks on nende % õige väike. Aga päikesepaistet toovad meie ellu need vähesedki. Nende südamest tulnud tänutunne on meile suurimaks õnneks ja tasuks meie vaeva eest.

Raske on teostada ka kodukorra § 25-dat, mis ütleb, et peab tundma kohta või keskkonda, kuhu kasvandik ajutiselt lubatakse. Toome näite. Tundes keskkonda ei luba ma kasvandikku minna oma tädi N. N. juurde, kes on tulnud lapsele järele. Meelepaha on muidugi suur ja tädi lahkub, lausudes hüvasti jätuks paar krõbedat sõna. On pühade vaheaeg. Möödub päeva kaks ja ilmub teine tädi sama last paariks päevaks oma juurde paluma. Selle tädi kohta ei tea midagi halba ütelda ja annad loa. Jutlemisel viimasega teeme juttu sellest esimesest tädist ja kahetseme teda, et ta ei oska elada ega oma elu korraldada. Kontakt omakstega näib olevat saavutatud ja süda on rahul. Pärast aga kuuleme, et kasvandik polegi selle hea tädi juures olnud, vaid et see on viinud ta selle esimese halva tädi juurde. Teiseks, kui raken-dada seda kodukorra § 25-dat, võib karta, et lapsed hakkavad valētama, kui nad pühapäeval said loa 3—4-ks tunniks linna jalutama minna. Nii siis peame tunnistama, et kehtivad lastekodude §§-id siiski ei paku tõhusaid abinõusid vanemate ja teiste omaksete halva mõju vastu ja võimaldavad korraldustest möödahiilimist. Sellepärast me tunnistame tarvilikuks HS § 51-ses ettenähtud eri-lastekodude asutamise neile lastele, keda tahame eemaldada nende vanemate

ja omaksete halvast mõjust ja keda ei või pidada teistes lastekodudes nende eriti halbade eluviiside pärast. Siis ei tuleks ette ka sääraseid kurioosumeid, et kohalik lastekodu peab avama oma ukсед ja ruumi andma neile lastele, kes koolis kurikalduvusi avaldavad või ennast sedavõrd kõlvatumalt ülal peavad, et see rikkuvalt mõjub kaasõpilastele, nagu seda ette näeb H. S. § 36, II lõige, pt. 2. Imelik, koolis, kus laps viibib, avaldab ta kaasõpilastele halba mõju, aga lastekodus, kus ta elab päevast päeva ja viibib 20 tundi ööpäevast oma kaaslaste seltsis — (ma räägin siin linna lastekodudest) seal ta nagu ei avaldaks halba mõju oma kaaslastele. Aga praegu on olukord selline, et lastekodu peab vastu võtma ka need kooli halvamõjulised lapsed.

Illustratsiooniks olgu järgmine lugu: Läänud aastal pidin vastu võtma 15 a. poisi, kes kooli õppenõukogu otsusel oli küllalt küps Koluvere jaoks. Koluveres aga ruumi ei olnud ja poisi vanemad ei tahtnud ka poisist midagi teada. Mis teha, kuhu poiss panna? Muidugi lastekodusse, ja lastekodu pidi vastu võtma oma peresse selle 15 a. poisi, kes koolis avaldas halba mõju kaasõpilastele. Ma saan aru omavalitsuste seisukorrast, nad on sunnitud seda tegema, sest teist võimalust ei ole. Ja ega last ei või tänavale jätta. Aga tuleb aru saada ka meie kasvatajate seisukorrast. Kui see poiss oli hädaohtlik koolile, kus on koos lapsed 8—16 a. vanuseni, siis arvan, ei ole ta vähem hädaohtlik lastekodule, kus on koos kasvandikud 3—18 a. vanuseni.

Seoses kõigi eelpool ettetooduga ei saa vaikides mööda minna H. S.-i § 41-st, mis ütleb: Kui hoolekande alla kuulaval lapsel mõlemad vanemad puuduvad või kui laps ära võetud vanematelt H. S. § 36 põhjal, on vanemate õigused, välja arvatud pärandusõigus, selle lastekodu juhatajal või sellel isikul, kelle juurde laps antud kasvatada.

See § on liiga ühekülgne ja kitsas. Milleks niisugune vahetegemine. Minu arvates peaks lastekodu juhatajal olema ühesugune õigus kõikide kasvandikkude suhtes, vähemalt nii kaua, kui laps on lastekodu kasvatada. See § jätab vanematele siiski õiguse segada end lastekodu kasvatuse, mida küll normaalkodukorra § 21 ei õigusta. Toon näite: Lastekodu juhataja tahab kasvandikku anda suveks maale karja, millega kasvandik ise meeleldi nõus. Hakkab ta ju omale raha teenima! Siin aga segab end asjasse poisi ema, kellel näib olevat mingisugune klassivaheline vihavaen taluperemeeste vastu ja kategooriliselt keeldub poissi karja andmast. Ta on valmis poissi suveks oma juurde võtma, et lase poiss puh-

kab, nagu ta ütleb. Sügisel õppetöö alguseks tooks ta poisi jälle tagasi. Muidugi ei ole juhataja sellega nõus, et poiss suve läbi peaaegu järeldvalveta logeleb. Nüüd minnakse kaebama ja, kui hoolekande osakonna juhataja teadmatusest tuleb palvele vastu, siis on meie kasvatuse siht, ettevalmistada lapsi iseseisvale elule, kasvatada ja arendada neis tööarmastust, nagu seda taotleb kodukorra § 19., jäänud saavutamata. Seega on loodud pretsedent, kuidas saab lastekodu lapsi 3-meks suvekuuks logelema panna. Ma kõnelen jällegi linna lastekodudest, kuna maa lastekodudes ei peaks seda hädaohtu olema.

Kasutades soodsat juhust, pean tähendama, et meil linnades on suvel palju tegevuseta noori, kes ei tea, kuidas aega mööda saata, kes aga võiksid oma töö ja tegevusega väga kasulikud olla meie põllumajanduses. Ma mõtlen eestkätt neid koolinoori, kes koolis käies kasutavad kõiksugu soodustusi küll prii õppetarvete, küll prii riidevarustuse, küll tasuta lõunasöökide näol, kuid kes suve läbi kolavad ringi, nagu nad ise seda nimetavad. Nendel ei ole tarvidust karja minna, kuigi karjaseid otsitakse tikutulega, sest nende emad teavad ette, et kool neid ei saa hätta jätta ja peab neid varustama kõigi tarvisminevaga.

Kas nii valmistame ette meie noori iseseisvale elule, arendame ja kasvatame neis tööarmastust, juhime nende energiat kõigi hea ja kasulikkuse sihis!? Kuid andestatagu mulle see kõrvalhüpe, mis pole otseses seoses mu ettekande teemiga.

Ma peatusin H. S. § 41 juures, mis määritleb lastekodu juhataja õigusi kasvandikkude suhtes ja leidsin, et see § võimaldas lastevanematele segada end lastekodu kasvatusse. Oma väidet illustreerisin näitega tegelikust elust. Pean siinkohal kiitvalt mainima meie neid omavalitsuse juhte, kes ei võta neid vanemate kaebusi igakord puhta kullana, vaid enne otsuse tegemist asuvad ühendusse lastekodude juhatustega.

H. S. § 41 vastu räägib veel teine asjaolu. Lastekodudes on alati teatatud % kasvandikke, kelle vanemad elavad kõlvatumalt, kuid ometi ei saa nende kohta rakendada H. S. § 36-I lõiget, mis näeb ette lapse äravõtmise vanematelt hoolekandekohtu otsuse põhjal. See H. S. § 36 lõige 1 ütleb, et hoolekandekohtu otsuse põhjal võetakse ära laps vanematelt, kui vanemad kõlvatumalt elavad või teda kõlvatumalt kasvatavad, nii et laps võib hukkuda vaimselt, kõlbliselt või

tervislikult. Aga mis siis, kui laps nende juures ei ela? Tähendab, siis nad oma eluga ei saa mõjutada lapse kasvatust, järjekult ei saa neilt ka last ära võtta. Siin ongi see juriidiline konks, mispärast ei saa nende kohta H. S. § 36-nda I lõiget rakendada. Toon jällegi näite: Lastekodus on kasvandik, kelle ema elab kõlvatumat elu (registreeritud avalik naine). Laps on väga kena ja ka täiesti terve, nagu vastavad kliinilised uurimused on näidanud. Selle lapse tahab adopteerida abielupaar, kel omal last ei ole. Kuna nad on tuntud korralikkude inimestena, pealegi veel jõukad, ei ole lastekodul midagi selle vastu. Kuid adopteerimiseks on vaja vanemate luba ja seda ema ei anna. Ei tea, millistel kaalutlustel ta seda luba ei anna, kuid toetudes vanemate õigusele, ta kategooriliselt keeldub. Ja ei saa siin ka kohtuga midagi teha. Peaks hoolekandekohus nüüd siin rakendama H. S. § 36-a ja seega tühistama vanemate õigused, siis administratiivkohus tühistab hoolekandekohtu otsuse, sest ema eluviis ei saa mõjutada lapse kasvatust, kuna laps kasvab lastekodus. Igatahes, sarnaseid otsuseid võib leida meie kohtupraktisises. Nii siis jäävad sellele emale vanemate võimu teostamise õigused ja lastekodu juhataja peab sellega H. S. § 41 järele arvestama. Loodan, et toodud näitega suutsin tõestada olukorda, mis võib tekkida H. S. § 36 ja 41 rakendamisel. Minu arvamise järele peaks küll olukorda parandama ja vastavalt H. S. muutma.

Edasi vaatleme lastekodu elu-olu H. S. §§-de 68 ja 69 põhjal.

§ 68 ütleb: Lastekodude kasvandikkudele antakse täielik algkooli haridus, missugusel otstarbel lastekodudes koole võib avada. Peale selle õpetatakse neile täielikult kätte mingisugune tööala või elukutse, kas sel teel, et lastekodudes tarvilikul määral töökodasid avatakse või paigutatakse lapsed õppima kutse- ja tööstuskoolidesse või usaldusväärsetesse töökodadesse ja meistrite juurde. Aia- ja põllutöö õpetamiseks varustatakse lastekodud tarvilikul määral maaga. Anderikkamatele lastele võib kesk- ja kõrgema hariduse võimaldada hoolekogu ettepanekul selle asutise otsusega, kellele lastekodu kuulub.

§ 69: Lapsed jäävad perekondadesse ja lastekodudesse kasvatamiseks kuueteistkümnenda eluaasta lõpuni. Last ei tohi perekonnast kasvatamiselt ära võtta ega lastekodust välja lasta enne, kui ta on saanud täieliku alghariduse, talle kätte õpetatud mingisugune elukutse või tööala ja leitud teenistus. Lastekodust väljalasitud lapsed jäävad täiseali-

seks saamiseni lastekodu hoolekogu hoole alla, viimane peab olema lastele abiks ja nõuandjaks, teenistuse puudusel neile teenistuskohiti otsima ja võimaldama ainelist toetust koha puudumisel. Perekondadesse kasvatada antud laste eest hoolitsevad samal teel nende nõuandjad. Lapsed, kellele otustatud võimaldada kõrgem kui algkooli haridus, võivad jääda lastekodudesse ja perekondadesse kasvatamiseks keskkooli hariduse lõpetamiseni, kuid kauemalt kahekümne aasta vanuseni.

Nii siis kategooriline nõue: last ei tohi lastekodust välja lasta enne, kui ta on saanud täieliku algkooli hariduse, talle kätte õpetatud mingisugune elukutse või tööala ja leitud teenistus. Ja kõik see tuleb läbi viia lapse 16-da eluaasta lõpuks, sest § 69 ütleb, et lapsed jäävad lastekodudesse kasvatamiseks 16-da eluaasta lõpuni. Aga see on ju täiesti võimatu! Andekal õpilasel kulub algkooli lõpetamiseks 6 aastat ja mingisuguse tööala või elukutse ära õppimiseks vähemalt 3 aastat, nii siis kokku 9 aastat. Kui laps astub algkooli 8-sa aastasena, siis äraõppinud mingisuguse töö või ameti on ta vähemalt 17 aastat vana. Meie omavalitsused, ära nähes olukorra võimatust ja et sellesse vähegi parandust tuua, ongi pikendanud laste lastekodudes viibimise aega 18-nda eluaasta lõpuni. Kuid ka sellest ajast ei jätku H. S.-e § 69-nda kategoorilise nõude täitmiseks. Pean avalikult tunnistama, et 10-ne aasta jooksul, mil mul on olnud au juhatada Pärnu linna lastekodu, ei ole mul korda läinud välja saata ühtki 18 a. kasvandikku, kellel peale algkooli hariduse oleks täielikult kätte õpitud mingisugune tööala või elukutse ja taskus õppinud töölise tunnistus. Lahkudes lastekodust on need 18-ne aastased noored ikka kas 2-se või 3-da aasta tööstusõpilased.

Millest see tuleb? Siin on kahesugused põhjused. Esiteks, andekaid õpilasi on lastekodudes vähe, vaevalt 20 % kasvandikkudest lõpetab algkooli normaalajaga, s. o. 6-e aastaga, mis pole sugugi ime, kui tuletakse meelde eelpool ettetoodud kasvandikkude koosseisu. Needki üksikud andekad õpilased saadetakse edasi õppima keskkoolidesse, nagu seda taotleb H. S. § 69. Kes siis hakkavad ametit õppima? Eks ikka need, kellel algkooli lõpetamiseks on kulunud 7, 8, isegi 9 aastat. Ja kui ta siis hakkab ametit õppima ja viimaks lõpetab ka ametiõppimise, on ta vähemalt 19 või 20 aastat vana. Teiseks meil kehtiv „Töökaitse seadus“ ei võimalda paljudel tööaladel võtta õpilasi alla 16-ne aasta. Ja kuna sellistel tööaladel kestab ametiõppimise aeg harilikult 3 aastat,

siis ametiõppimise lõpetamisel peab olema ka see noor vähemalt 19 a. vana.

Kas ei peaks siit järeldama, et lastekodudes viibimise aega tuleks pikendada 20-nda eluaastani. Ei! See suurendaks meie omavalitsuste hoolekandelist väljaminekuid, mis juba praegu küllalt suured, veelgi ja sunniks kõrgendada kodanikkude maksukoormatist. Minu arvamise järele saaks asja teisiti korraldada. Nimelt tuleks kustutada seadusest see kategooriline nõue, et peale algkooli hariduse tuleb lastekodu kasvandikule täielikult kätte õpetada mingisugune tööala või elukutse, enne kui nad lastekodust välja saadetakse. See § võiks kõlada järgmiselt: Lastekodu kasvandikudele antakse tarvilik algkooliharidus, võimaluse korral õpetatakse kätte mingisugune tööala, või elukutse ja leitakse teenistus või töökoht. Kordan võimaluse korral õpetatakse kätte mingisugune tööala või elukutse. Kui aga seda võimalust ei ole, siis leitakse teenistus või töökoht. Ja teenistuse või töökohta võib ikkagi leida. Meie põllumajandus vajab suurel hulgal töötavaid käsi, kahjuks ei leidu sinna minejaid. Samuti ei leidu meil linnades kuigipalju tütarlapsi, kes võtaksid vastu majateenija, perenaise abilise, koha. Kui ei saa õmblejaks, kudujaks, lokiikjaks või äriteenijaks, siis vabrikusse, kuid mingil tingimusel mitte majateenijaks, nagu põlastavalt ja halvaks panevalt üteldakse. Pean jällegi kahjuks tunnistama, et mina ei ole saanud juhtida ühtki lastekodu kasvandikku majateenijaks, samuti ka mitte maale. Tõesti ei ole see aga ülekohus, kui meie need andetud kasvandikud, kes pole suutelised ära õppima mingit elukutset või ametit, juhime maale talutöödele või linna majateenijaks. Need tööalad nõuavad küll pingutavat kehalist tööd, kuid pakuvad selle vastu töötajale küllaldase tasu, mis võimaldab ära elamise, igatahes lähedama ära elamise, kui linnas mingi juhuslik töö seda pakkuda võiks, millele tihti peale seltsib tööta olek. Majateenijal ja maatöölisel pole aga kunagi karta tööpuudust, sest ka vanasõna ütleb: põllumees põline rikas, ametmees ajuti rikas.

Kasvatuslikke muresid lastekodus.

Kaagvere lastekodu juhataja *K. Neumann*.

Rõõm ja mure kaksikvennad! Nii oleme harjunud kuulma, nii oleme elus ise tunnud, nii põimib see lühike rändamine siinilmas mõlemad ühte kimpu ja kannab läbi rõõmude ja murede, päikesepaiste ja kohutavate hädaohtude, kuni võime jõuda õnnelikult viimsele rannale läbi lainete ja vahutavate voogude.

Sellest seisukohast tahaksin pilku heita sellel lühikesel 20-ne minutilisel sõnavõtul lastekodu ellu.

Lasteasutuste kohus ja ülesanne on ju noorte kodanikude kasvatamine nii vaimselt kui kehaliselt. Peame jõudma ellu saata korralikke, ausaid noori, et täiendada väarikate kodanikkudega meie ühist riigiperet. See ülesanne määrab kasvatajatele elukutse, mis pole kerge, mis paneb südamele ennast alatasa kontrollida ühes teenijaskonnaga, et ei teeks väärsamme, et ei võidaks välja lüüa õigest roopast enese tasakaalu kaotusel, et ei lõpeks armastus nende väikeste süütute noorte vastu. Tuleb kõigepealt asuda enesetundmisele, enesekasvatusele, et oleks võimalik tunda ja mõista kasvandikke, et mõistaks kasvatada.

Et mõista lastekodu tööd ja sellest paremini aru saada, siis peab tutvuma materjaliga, millisega on tegemist lastekodus; see määrab töörasekuse või kerguse, võimalused ja tagajärjed. Siin pole palju rõõmustavaid pilte, enam kurbi!

Osa kasvandikkudest on mõistlikkude ja korralikkude vanemate lapsed, kuid kelle vanemad kas surnud, vigaseks-haigeks-vaeseks jäänud. Heade vanemate palge sära paistab ka laste hingest vastu, ja paremaid lootusi ning südame rõõmu pakuvad nad ka kasvatajatele. Küllalt suur arv on valalapsi, kuid needki pole kõige pahemad: kus emad on nõrkuse tagajärjel abielu lootuses noore elu ilma kannud — seal kasvavad üsna väarikad inimesed; aga kes himude or-

jana lapsi vallaslastena sünnitavad — nende patt surub oma ilme ka lastele.

Kurvad on tagajärjed hukkaläinud abieluinimeste võsudelgi, joomarite, vaimselt puudulikkude, varaste, üldse kõlbeliselt langenute vanemate lastel. Ühes emadekodus oli korraga 7 nõrgamõistuslist ema oma sündinud lastega. Tuleb „kodusse“ lapsi, kes juba 10-aastasena on suguliselt läbikäinud (laste eneste ja arstide tõendused). Mõnigi 8-sa aastane seletab asju, mida häbi kuulata. 5-e aastane räägib pikalt-laialt, kuidas tema ema juurde — kelle kõrval ta magab — käib igal öösel võõraid mehi. Kui karjased sügisel lastekodudesse tagasi tulevad, siis kuuled vandumist ja roppusi, mis juuksed püsti ajab: olla taludes suurte l kuulnud ja õppinud.

804 lapse vanematest $\frac{2}{3}$ -diku kohta lastekodus (Kaagveres) on järgmisi andmeid:

1. Perekonna maha jätnud isad	33
2. „ „ „ emad	13
3. Kuritegevuse pärast karistatud	62
4. Joodikuid	37
5. Liiderlikke	58
6. Langetõbiseid	5
7. Puuduliku mõistusega jne.	59
8. Muude defektidega	24
	88

Kokku 291, s. o. 36,2% kõigist.

Maha arvates $\frac{1}{3}$ -diku, kelle kohta puuduvad andmed, saame raskete negatiivsete omadustega vanemate lapsi ümarguselt 54%. Vanemate veri kisendab siin laste sees ja kaebab nende patu peale.

Niisugused vanemad viivad tuleviku põlve väga madalale, eriti veel põhjustel, et nad sigitavad rohkel arvul lapsi, kuna ausad, kõlbliselt väärtuslikud abielud on tihti lastevaesed.

804 lapsest oli:	perekonnalapsi	vallaslapsi
1920 kuni 1930 a.	415 = 77,6%	120 = 22,4%
1931 „ 1939 „	129 = 48,0%	140 = 52,0%

Keskmiselt kõikide kohta 544 = 67,7% 260 = 32,3%

1939 a. oli esimeses klassis 18-st lapsest ainult 1 perekonna laps, kelle vanemad ka lahutatud, teised vallaslapsed. Oleme jõudnud edasi „täishallide“ propageerimisega arviliselt, kas aga ka kvaliteeditilt!

Paar iseloomustavat laste ütelist enese kohta: „Käbi ei kuku kannust kaugele“ . . . „Mu ema tegi veel hullemaid tükke“ . . . ehk „Meie ju oleme kokkukorjatud rämps prügi-hunnikust; katsuvad meist küll teha inimesi — oodake aga enne!“

See enese ja vanemate alaväärtuse tunne ei jäta halba mõju avaldamata. Ja siis veel halbade vanemate püüd se-gada end kasvatusesse, anda halba nõu ja õpetust lastele — see kõik raskendab palju kasvatustööd ja kisub mõndagi paremat tera lapse hingest välja. Üks ema kirjutab: „ . . . Kui sina, väike mees, oled midagi paha teinud . . . aga, kallid Paul, ema ei u s u tiialgi, et sina midagi oleksid kurja teinud jne...“ Ehk teine: „ . . . Ühe sõnaga, mina ei luba teid mitte karja panna; küllalt juba sellest, et teie lastekodus peate olema ilma vanemate hoolitsuseta ja armuta (on ise vangis), aga et veel toorestele talupoegadele teid orjaks pean anda lask-ma, seda minu süda ei kannata mitte välja“ . . . ehk jälle sama lapse isa: „Ära emale minu kirju ega kaarte saada, ema on meie elu purustaja. Tütrekene, ole hea laps jne. . .“ Mis head võivad siit lapsed õppida?!

Pärivuse suur mõju vajutab oma pitseri lastele. Paljude üldine vaimsalt tahajäämine, ükskõiksus, väsinud vaim, tui-mus tunnistavad vanemate väärtusetust.

Püsivuse puudus ühe ettevõtte juures, kärsitu olek ei või-malda tihti edasijõudmist arenemises. V a r g u s e himu, vaimu räpasus — on üldised pahed, mille vastu väga raske võidelda.

Lastekodust lahkudes paljud langevad oma suguseltsi miljöösse, halva — kõlbeliselt madalale langenud kihi kes-kele, kes nii mõnegi kuristikku juhivad. Kui selles aluspõh-jas saaks parandusi luua! Laps võetakse hoolealla, kuid ema-isa jäävad vabadena mõnulema oma himude tallermaal!

See on alus, kust materjal kasvatuseasutusse tuleb. Nii kurb kui see pilt ka ei ole, tuleb selle suure töö peale vaa-data siiski päris optimistliku vaimuga: see töö väärrib seda, ta annab ikkagi ka häid tulemusi! Kõigi murede ja raskuste peale vaatamata saavutatakse lastekodudes küllalt rõõmus-tavaid tagajärgi, võrreldes üldise häriliku elu saavutustega. Laps on laps, on väike olevus kõige oma pärivuse tombuga: seal on head, seal on paha. Kui oskad armastuses elule ära-tada ja süvendada k õ l b e l i s i väärtusi, siis sellega tilgutad nõrgestavat rohtu madalatele instinktidele lapse hinges, mis hakkavad kahanema, selle vastu hakkab elule tõusma juma-

lik väarikuse tunne, ja meie leiame sügavat rõõmu omas kasvatuses.

Kehaline kasvatus ei tekita palju muret: hea toidu, tarvilise liikuvuse, töö, mängude ja harjutustega saadakse küllalt terveid ja kehaliselt tugevaid lapsi.

Ka vaimsel arenemise alal jõutakse mõndagi teha. Koolis käies jõuavad nii mitmed omandada keskkooli-gümnaasiumi hariduse, ja mõnedki jõuavad läbi ülikooli kõrgele hariduse tasemele.

Töös ja tegevuses paistab inimese väärtus. Selleks pole huvituseta lastekodu laste töö tulemusi esimesel iseseisvuse astmel: karjasena. On võimalik tuua näiteks karjastepidajate peremeeste-perenaiste hinnanguid 284 lastekodu lapse töö tulemuste kohta karjasepõlves.

Selle järele oli 1931. a. kuni 1938. a: karjaseid:

1. Väga häid	59	s. o.	20,7%
2. Päris häid	99	„	34,8%
3. Rahuldavaid	83	„	29,5%
4. Mitterahuldavaid	43	„	15,0%
	<hr/>		
	284		100 %

Nende viimaste 15% seas võib olla vigu ka peremeeste eneste juures. Saadud palgaraha tarvitavad mitmed viimati oma „kodu“ sisustamiseks.

On huvitav jälgida elluastujaid, mis neist on saanud lastekodust lahkumise järele. Siin paistavad töö tulemused, kasvatus tagajärjed, et eneselt küsida: kas maksab teha tööd, või heita käega.

On andmeid 106 viimasel ajal täisealisena elluastunud lapse kohta. Osa lapsi võetakse vanemate poolt varemalt asutusest välja oma juurde; nende kohta muidugi ei saa midagi öelda.

Nendest 106-st kasvandikust on:

1. Kunstnikke	1	s. o.	0,94%
2. Kaubandusk. lõpetanud	6	„	5,66%
3. Puu-rauatöök. „	4	„	3,77%
4. Majateenijaid	6	„	5,66%
5. Taluteenijaid	12	„	11,32%
6. Õpetajad, tehnik. jne.	17	„	16,04%
7. Mitmes. käsitöölisi	15	„	14,16%
8. Äriteenijaid	4	„	3,77%
9. Peennahatöölisi	13	„	12,27%
10. Vabrikutöölisi	4	„	3,77%

11. Pagareid	2	„	1,89%
12. Lihttöölisi	2	„	1,89%
13. Abielus ilma eril. t.	4	„	3,77%
14. Vigaseid	6	„	5,66%
15. Teadmata	3	„	2,83%
16. Kõlvatule teele sattunuid	7	„	6,60%

106 s. o. 100 %

Kui arvame maha vigased (5,66%), teadmata (2,83%) ja kõlvatule teele sattunud (6,60%), s. o. ümmarguselt 15%, siis jääb järele ikka 85% harilikke kodanikke, kes ise omale leiba teenivad enam-vähem korralikkude inimestena. Kui nendest suurem osa juba aastaid on suutnud ennast valitseda ja oma ülesandeid täita, siis on julgus loota, et nad ka jäävad tulevikus ausateks kodanikkudeks, kuna nad on jõudnud omas vanuses üle kõige ohtlikuma murdeea.

Selle põhjenduseks paar näidet. Üks lahkunutest õpilastest kirjutab muu seas: „Lgp. hr.! Mul on tõesti heameel, et omasin veel Teilt mõned read. Mitte selles mõttes, et asi palitusse oleks puutunud, vaid neid viimaseid reakesi, mis olite minust kirjutanud, need rõõmustasid mind nii väga. Nii armas oleks veelgi edaspidi kuulda neid õpetusi ja noomitusi. Kuid see aeg on möödas... Palun Teid kõigest südamest, kirjutage ka mulle, sest pole kedagi, kes annaks nõu. Tunnen, nagu oma vanematele avaldan omi mõtteid...“

Teine kirjutab: „V. a. hr. juhataja! Palun, ehk andestate mulle selle möödunud sügisese pansionist omavoliliselt lahkumise. Elan tollest ajast alates oma kodukohas, töötades siin ühes suuremas talus sulaspoisina. Selle aja jooksul on hakanud mulle põllutöö niivõrd meeldima, et ei tahaks kuidagi sellest alast loobuda. Nüüd kavatsen veel aasta või kaks töötada kuskil talus, täiendades sellega oma teadmisi põllutöö alal, astuda siis kaitsevärke ning sealt aja täis saades siirduda kuhugile põllutöökooli. Veel olgu öeldud, et tulen oma palgaga ilma kellegi abita ilusti välja... Tänan südamest Teid ja kõiki kasvatajaid hoole ja vaeva eest, mida Te selle aja jooksul minu pärast nägite. Palju õnne ja edu soovin Teile ka kõiges edaspidises töös...“

Kõike kokkuvõttes: Rõõm ja mured kaksikvennad — siiski rõõm võidab, töö julgustab, elustab, toob värskust, kui näed, et ikkagi on tulemusi, oled mõnelegi noorele võinud olla teenäitajaks — ja selles töörõõmus jääd isegi nooreks.

Rinnalaste ja emade kodude ja lastenõuandlate ülesanded eraorganisatsioonide juures.

Pärnu emade ja lastenõuandla juhataja
dr. *Paula Vreintal*.

Lastenõuandlate ja -kodude tegevuse mõte on üle kogu maailma: Kergem on tervet last hoida, kui haiget last terveks teha.

Esimese nõuandla emadele avas Pariisis prof. Pierre Budin 1892. a. Prof. Budini siht oli anda emadele õppust ja nõu laste toitmises ja tervishoius üldse. Varsti selgus, et see asutis osutus hädavajalikuks ning tema eeskujul ehitati teisi nõuandlaid emadele Pariisis, kui ka mujal Prantsusmaal, kus neid praegu on palju. Saksa maal asutati esimesed nõuandlad 13 a. hiljem Berliini. 15-ne aasta jooksul (1919. a.) ulatus nende arv üle 2600, seega oli iga miljon elaniku kohta 44. Viimastel aastatel on veelgi nõuandlate arvu suurendatud.

Venemaal asutati esimesed nõuandlad 16 a. hiljem Prantsusmaast, nimelt 1908. a. Moskva ja Odessasse, ning aastate jooksul nõuandlate arv suurenes, kuigi aeglaselt. Praegu on emade nõuandlaid kõigis ilmajagudes — peamiselt linnades levinenud. Enam perenenud maades leidub neid nüüd küllalt ka maal küldes, tööstusrajoonides jne.

Eestis avati esimene nõuandla Tallinnas 1. veebr. 1918. a., kuid kohe järgneval Saksa okupatsioon sulges ta 6. aprillil samal aastal. Nii võis ta ainult 2 kuud töötada. Alles 1921. a. avasid inglased Tallinnas esimese ja järgneval 1922. aasta alul Ameerika Punane Rist teise nõuandla ja samal 1922. aastal Ameerika Punane Rist Tartus ja Narvas. Juba 1. juuniks 1922. a. lahkusid meilt lahked ameeriklased ja inglased, kuid nende poolt ellukutsutud asutised jäid edasi töötama. Meie omavalitsused võtsid nad üle.

3-e järgneva aasta jooksul uusi nõuandlaid ei avatud, kuid 1925. a. Eesti Naisliidu energilisel algatusel ning toetusel asutati peamiselt naisseltside juurde terve rida nõuandlaid, nagu Haapsallu, Pärnu, Viljandi, Kuressaare ja Paide, 1926. a. Nõmmele, Petserimaale — Vilu valda ja Võrru, seega oli 1926. a. meil 12 nõuandlat¹⁾. 1935. a. oli meil juba 23 nõuandlat ja praegu (1939. a.) on nõuandlate arv tõusnud 28-le, nendest 10 eraorganisatsioonide juures. Nõuandlate arvu pidev tõus näitab nende asutiste tungivat vajadust ning et sellest vajadusest arusaamine aasta-aastalt tõuseb. Sama näitab ka nõuandlate kasutajate-külastajate arvu järjekindel suurenemine (Pärnus 1926. a. — 871; 1927. a. — 2170; 1930. a. — 2507; ja viimased aastad 3000 ümber).

Nõuandlates võetakse vastu 1) imikuid, kelle toitmine ja hoid nõuab erilist hoolt ja järelvalvet, 2) väikelapsi, s. t. kõiki eelkooliealisi lapsi, kelle kehaline kasvamine ja vaimline areng vajab alalist arsti valve all olemist, 3) kuuluvad nõuandla hoolde emad raseduse ajal, lapse rinnaga toitmise ajal mitmesuguste haigustega.

Olgu tähendatud, et nõuandlad ei ole õieti arstimis- või raviasutised, vaid kõigepealt haigustest hoidumise otstarb on neil, nagu ütleb nõuandla koha nimetus.

Meil on siiski viisiks saanud kergemaid haigusi ja vigu ka ravida nõuandlas. Nõuandlas registreeritud lapsi visiteerivad õed, et õppida tundma kõikide laste koduseid olusid, andes emadele nõu ning juhatust ja aidata neid arsti ettekirjutusi täpselt täita. Nõuandlate töö tulemused on üldiste tõenduste järgi igal pool päris head: väheneb laste surevus, eriti nende laste hulgas, kes kuuluvad nõuandlate järelvalvele.

Meie Tervishoiutalituse andmetest nähtub, et surevuse poolest on Eestis juba olukord paranenud, kuna näiteks aastatel 1910.—1913. oli 1000 elaniku kohta surevus 18,4, 1933. a. aga 14,7 ja 1934. a. 14,1. Nii oleme siis jõudnud paranemise olukorda rohkem kui 4 punkti võrra.

Kindlasti selle saavutuses nõuandlatele kuulub märgatav osa ja tunnustus. Tervishoiutalituse andmeist selgub ka, et tiisikuse vastu võitlemisel on saavutatud surevuse protsendi vähenemist. Kui näiteks 1923. a.

1) 1926. a. töötas 13. nõuandla Rakveres Virumaa Laste-
kaitse Ühingu ülevalpidamisel. Toimetaja.

suri tiisikusse iga 10.000 elaniku kohta 25,6, 1933. a. aga 17,0, vähenemine seega 8,6 punkti võrra.

Peab kinnitama, et ka siin oli ja on nõuandlatel oma osa täita ja mitte väike.

Kõneledes haigustest, mis imikuid ja väikelapsi varitsevad, siis esimestel eluaastatel esinevad laste juures sagedamini seedehäired, külmetushaigused (kopsuhaigused), konstitutsionaalsed haigused (nagu inglismaa haigus — rahitis, eksudatiivne diatees — nõrgestustõbi), tiisikus — „valgetaud“ ning nakkushaigused.

Nimetatud haigusi saab ära hoida, pidurdada ja vaoshoida, omades vastavaid teadmisi. Mis puutub seedimishäiretesse, siis neist hoidumiseks tuleb propageerida emapiimaga toitmist, üldse toitmise reguleerimist, mida ka seni tehtud, või jälle jagada õpetust imiku kunstlikuks toitmiseks ning väikelapse toitmiseks jne.

Sama võib öelda ka külmetushaiguste kohta. Seda liiki haiguste vastu on aga teinekord siiski raske tegutseda nõuandlal, kuna siin perekonna korteriolud ja sotsiaalne viletsus seavad tõkestusi ette.

Konstitutsionaalsete haiguste alal saab jällegi õigeaegse hoiatuse ja raviga raskeid häireid ära hoida.

Nii näiteks on võimalus rahiidi puhul ära hoida võimalikke vigastusi ja selle haigusega kaasas käivat krambihaigust. Krambihaigus tuleb tavaliselt ette esimesel eluaastal ja nende laste juures, kes ei ole olnud arstlikul järelvaatusel ja valvel. Üdse peab tähendama, et rahiidist hoidumiseks on palju häid ja mõjuvaid vahendeid, mis on kättesaadavad võrdlemisi väikeste kuludega.

Nõuandla püüab päästa lapsi ka tiisikusse, selle valge taudi küünte vahelt. Ka nakkushaigustega peab nõuandla võitlema, püüdes pidurdada taudide levikut.

Seega on nõuandlad rahvatervishoiu olude tervenda-jaiks. Kuid on ka arusaadav, et nõuandlad üksi ei saa kaotada kõiki pahesid, eriti vaesust, halbu korteriolusid ja teisi ühiskondlikke viletsusi, mis muidugi ka laste tervisesse mõjuda ei jää ja neid sageli surma poole kisuvad.

Ka lohutada ja jälle väsimatult lohutada — kuulub nõuandla ülesannete hulka. Peab oskama troostida ja toetada ka neid elu vaeslapsi, kelle saatust karm ja kuri, halastamatult pime ja päikeseta, kelle eluteele ruttav ja hoolimatult hävitav ajaratas jätab sagedasti sügavad-mustad jäljed ning keerutab ülepääsmatuid takistusi. Ka neid peab katsuma aidata,

kuid mitte ainult trööstima, vaid ka ainelist toetust katsuma muretseda sedavõrd, kui see võimalik.

Aineliselt toetada on katsunud-püüdnud seni kõik nõuandlad: tasuta arstirohud (arstimid), kunstlik päike, isegi piima portsjonid jne jne. Kergemini teostatav on see eraorganisatsioonide juures asuvas nõuandlates, milliseid võiks eelistada väiksemates linnades, alevites ja maal. Nende ülalpidamise kuludest kannab 50% Sotsiaalministeerium, 50% vastav omavalitsus (andes näit. ruumid, kütte ja valgustusega) ning organisatsioon, kellele nõuandla kuulub.

Osa eraorganisatsioone, kelle juurde omal ajal asutati emade nõuandlad, on neid armastuse ja hoolega hõidnud aastate kestel, nende liikmeskond tunneb lähemalt seda tege-likku tööd, ta tõsidust ja selle töö raskusi, mispärast oma asutisega nagu ühte kasvavad ja sipelga usinusega püüavad raskusi võita ja takistusi ületada, olles headeks kontakti pidajaks nõuandla ja toetajate ning kasutajate vahel.

Eraorganisatsioonide nõuandlate hüvedest võiks märkida järgmisi:

a) Organisatsioonide juures asub sageli komisjon, kontrolli teostamiseks nõuandla vaesemate hoolealuste perekondades üldse ja abisaajate juures eriti;

b) Ollakse kontaktis linna ja maaomavalitsustega hoolealuste huvides: toetused, juriidiline abi jne.;

c) Kasutatakse ära ka ajakirjandus vahemehena-sidepidajana seltskonnaga (üleskutsete, teadaannete tasuta avaldamine);

d) Allakriipsutama peab ka asutiste pankade, apteekide, kontorite, tööstusettevõtete, vabrikute poolehoidu, kes lahkelt annetavad iga-aastase jõulupuu korraldamiseks maiustusi, saapaid, riidevarustust ja muud;

e) Emade ja laste nõuandlate tööd hõlbustavad abitarvitajate huvides ajutised emade ja lastekodud, kus leiavad vastuvõttu kodutud emad endi rinnalastega seni kuni leitud koht mõnes rinnalaste kodus.

Sarnane kodu emadele asub Pärnu nõuandla juures ja lastele Tallinna Lastekaitse Ühingu juures. Sarnaseid kodusid oleks vaja rohkem.

Nõuandlas pööratakse peale tervishoiuliste küsimuste ka mitmesuguste küsimuste lahendamiseks: abielutülid, alimendid, perekondlised varanduse ja päranduse asjad jne. Eriti

Laste raviastutiste küsimusi.

Sihtasutis „Eesti Lastekaitse“ abiesimees dr. M. Püümetis.

Nagu kõigile teada, on meie rahva juurdekasv väga väike, milliseks nähtuseks on olemas mitmesugused põhjused. Kui võrrelda meid teiste Euroopa rahvastega, siis oleks piilt järgmine: abiellumisega iga tuhande elaniku kohta seisame meie Euroopa rahvaste peres (peale Venemaa, kelle kohta andmed puuduvad) kaheksandal kohal, nimelt on see Eesti kohta 8,5 1937. aastal. Esimesel kohal seisab Rumeenia — 9,5 abiellumist ühe tuhande elaniku kohta, siis Taani ja Saksa (9,1) ja viimaste järele Ungari (8,8), Rootsi (8,7), Inglismaa ja Itaalia 8,6. Nendele järgneb kohe Eesti. Kõik meie lähemad naabrid jäävad abiellumise rohkuse poolest meist maha. Nii on Lätis iga tuhande elaniku kohta 8,1 abiellumist, Soomes 8, Leedus 7,4. Sellest nähtub, et meie abiellumise mõttes oleme täiesti rahuldavas seisukorras 25 Euroopa rahva peres. Halvemaks muutub meie seisukoht, kui meie võrdleme meie rahva elus sündinute arvu teiste rahvaste sellesama arvuga. Siin langeme juba 15. kohale. Iga tuhande elaniku kohta oli meil 1937. a. 16,1 elussündinut last. Siin seisab jällegi esimesel kohal Rumeenia, kus iga tuhande elaniku kohta tuli 1937. a. 30,8 elussündinuid. Rumeeniale järgneb Portugal 27,2 elussündinuiga, sellele vaatamata, et abiellujate arv oli võrdlemisi väike — ainult 6,4 ühe tuhande kohta. Portugalile järgneb Poola (24,9), Bulgaaria (24), Itaalia (22,7), Leedu (22,2), Hollandi ja Ungari (19,8), Iiri (19,2), Saksa (18,8), Taani ja Soome (18), Läti (17,7), Tšehhoslovakkia (17,2) ja 15. kohal Eesti (16,1). Siinjuures olgu tähendatud, et elussündinute arvu poolest on Eestist tagapool niisugused maad nagu Inglise ja Norra (15,3), Belgia (15,2), Schweiz (15), Prantsumaa (14,7) ja Rootsi (14,3). Austria oli 1937. a. veel iseseisev riik ja seal

oli elussündinute arv tol ajal kõige madalam, nimelt 12,8. Oleks loomulik olnud, kui meie ka elussündinute arvu poolest oleks Euroopa rahvaste peres püsima jäänud kaheksandale kohale, nii nagu seda nägime abiellumise juures, siis oleks elussündinute arv olnud niisama kõrge nagu Hollandis ja Ungaris, nimelt 19,8, mida võiks ka rahuldavaks pidada.

Kui nüüd edasi minna rahva juurdekasvu juurde, siis on meie seisukord väga halb. Rahva juurdekasvuga oleme sattunud kõige halvemasse seisukorda Euroopa rahvaste peres, välja arvatud Austria ja Prantsusmaa, kus rahvaarv juba väheneb. Iga tuhande elaniku kohta oli rahva juurdekasvu meil 1,4 1937. a. ja 1936. a. isegi 0,5. Kui meie niimoodi edasi sammume, siis võime varsti sattuda olukorda, kus meie rahva arv niisamuti hakkab vähenema, nagu seda näeme Prantsusmaal ja Austrias. Rahva juurdekasvu poolest seisab esirinnas jällegi Rumeenia, kus iga tuhande elaniku kohta 1937. a. oli rahva juurdekasv 11,5. Viimasele järgnevad Portugal (11,1), Hollandi (11), Poola (10,9), Bulgaaria (10,5), Leedu (9,1), Itaalia (8,7), Taani (7,2), Saksa (7,1), Ungari (5,7). Siinjuures juhin tähelepanu sellele huvitavale tõesajale, et riiges, kus elussündinute arv on väiksem kui meil, on rahva juurdekasv palju suurem kui meil. Norras oli 1937. a. rahva juurdekasv iga tuhande elaniku kohta 5, Schweizis 3,7, Inglismaal 2,7, Belgias 2,5 ja Rootsis 2,3. (Läti 3,4, Soome 1936. a. 5.) Need arvud räägivad selget keelt, aga ühtlasi näitavad nad ka suuna, kuhu meie oma tööd juhtima peame.

Rahva juurdekasv oleneb kahest suurest tegurist: elussündinute arvu suurenemisest ja suremuse vähenemisest. Esimene nendest on omaette suur probleem, mis nõuab suurt ja mitmekesist tööd, mitmete küsimuste lahendamist, enne kui ta tagajärgi annab, mida ma siin lähemalt ei hakka puudutama, kuna surevuse vähenemine oleneb peamiselt sotsiaalsete olude paranemisest ja arstiabi ja arstlise nõuande kättesaadavamaks tegemisest rahvale. Meie peame aru saama ja tulema sellele äratundmisele, et igal inimesel on suur väärtus ja selle väärtuse hoidmiseks vajalikud väljaminekud ei tohiks meile kunagi paista liiga suurtena. Teiste maade eeskuju näitab meile, et ka siis, kui elussündinute arv on väiksem kui meil Eestis, võib rahva juurdekasv siiski suurem olla, kui kõigile teguritele, mis surevust aitavad vähendada, tõsiselt tähelepanu pööratakse. Meile kõigile on teada, et meil imikute ja väikelaste surevus, võrreldes teiste maadega, on väga kõrge ja seepärast peame just sellele kü-

simusele kõige suuremat tähelepanu pöörama ja katsuma seda teostada, mis mujal surevuse vähendamiseks annud tõhusaid tagajärgi.

Kõigepealt tuleb laiendada meie emade ja laste nõuandlate võrku nii, et ta oleks igale abivajajale kättesaadav. Nagu teada, on meil praegu üle kogu riigi vaid 24 nõuandlat, nendest 4 Tallinnas. Seda võrku peab laiendama eeskätt kõigile linnadele ja alevikkudele ja edasi valdadele. Nõuandlad peavad töötama arsti, eeskätt lastearsti, juhatusel, kellele abiks peavad olema sellekohase eelhariduse saanud õed.

Peab ametisse seadma nn. visiteerijad õed, kes vastsündinute juures kodus käivad emadele nõu andmas ja vajaduse korral kutsuvad arsti koju. Kui ema ei tule või ei saa tulla nõuandlasse, siis läheb visiteerija õde koju ema juurde. Kõigi imikute ja väikelaste tervise kohta tuleb koostada kontrolli, ja siis võime ka loota, et surevus nende keskel väheneb.

Kuid sellest üksi on vähe. Lapsed võivad — vanaduse peale vaatamata — raskesti haigestuda ühe või teise haigusesse, kus kodus arstimine osutub puudulikuks ja vahest täiesti võimatuks, mille tõttu teda on vaja paigutada haiglasse. Siin kerkib ülesse teine väga tähtis küsimus, nimelt lastehaiglate küsimus. Kahjuks puuduvad viimased meil peaaegu täiesti. Ainult Tartu Ülikoolil on paarikümne voodiline lastehaigla, mis praeguse aja moodsast lastehaiglast on kaugel, kuna meil teistes suuremates keskustes nad täiesti puuduvad. See on igatahes suur pahe — suur lünk lastehaiguste ravimisel. Minu arvamise järele peaksime lähemas tulevikus jõudma niikaugemale, et mitte üksi meie pealinnas, vaid ka kõigis teistes linnades saaks asutatud eraldi lastehaiglad ehk vähemalt teiste haiglate juurde osakonnad lastele. Ülikooli juurde peaks ehitatama täiesti moodne ajakohane lastehaigla, kus noored arstid võiksid igakülgset ettevalmistust saada lastehaiguste alal. Praegu, kus meil lastehaiglad puuduvad, tuleb osa laste suurest surevust vastavate haiglate puudumise arvele panna.

Meil puudub ravisutis, kus ravitakse laste kirurgilist tuberkuloosi, mis niisamuti osutub hädavajalikuks lastehaiguste alal. Meil on üks laste sanatoorium, kuhu paigutamelahtist kopsutiisikust põdevad lapsed. Seda on liiga vähe. Lapsed peavad ootama tihti peale ligi pool aastat, enne kui sinna sisse pääsevad ja meie teame ju igaüks, et selle aja jooksul võib haigus palju raskemaks muutuda.

Ka puuduvad meil ajakohase sisustamisega laste preven-
tooriumid, kuhu võimalik oleks paigutada näärmete tuberku-
loosi põdevaid lapsi. Suurt rõhku peab panema ka linna-
laste maale saatmisele suvel, kus lapsed, olles eemal linnade
tolmusest õhust, võivad oma tervist suvekuudel parandada.
Tuleks luua selleks terve võrk suvekodusid-suvekolooniaid,
nii mere äärde kui ka sisemaale.

Ka rasedate emade kodude asutamisele peab rohkem tä-
helepanu pöörama, kus emad enne sünnitamist võivad vasta-
vat arstiabi ja puhkust leida, mis soodustab tervete laste sün-
dimist.

Kui meie kõike seda teostame, mis haigete laste ravimi-
seks ja tervise parandamiseks vajalikud, siis langeb laste su-
revus tuntavalt ja sellega ühes suureneb meie rahva juurde-
kasv 3—4 korda ka praeguse sündivuse juures.

Rasedate kodu, lastesõime, päevakodude ja suvekodude korraldus.

Lastesuvekodu juhataja *Ilse Paulsen*.

Käesolevat sajandit nimetatakse lapse sajandiks ja seda täie õigusega, sest ei ühelgi sajandil pole saadetud korda laste ja emade kaitseks nii palju kui käesoleval sajandil. Laps pole enam ema-isa ainuomadus, vaid ta kuulub kogu rahvale, kogu riigile. Riik püüab kõigiti parandada lapse ja ema olukorda, teostades emade ja laste kaitset küll sundnormide maksmapanemisega, küll toetuste jagamisega, küll vastavaid emade- ja lastekaitset teostavaid asutisi ellukutsudes. Näib, nagu täituksid Friedrich Nietzsche poolt lausunud sõnad, et saabub aeg, mil laps muutub tähtsaks probleemiks ühiskonnas, mil lapse kasvatamine saab ühiskondlikuks asjaks, mil rakendatakse jõude, aega ja raha selleks, et lapsest kasvaks kehaliselt terve, vaimselt arenenud ja eetilisele üllas, täisväärtuslik, kohusetruu ühiskonnaliige.

Peatudes tänasel Lastekaitse päeval mõningate asutiste ja emadekaitse asutiste juures, mõtlen nende lastekaitseasutiste all peamiselt neid asutisi, kus üldiselt vaimselt ja kehaliselt terved lapsed leiavad kasvatamist ja kaitset, nagu lastesõimed, päevakodud, lastekodud, suvekodud ja emade kaitset teostavaist asutisist — Tallinna rasedate kodu.

Tallinna rasedate kodu on Eestis ainulaadsemaid asutisi. Tema avati 1938. a. detsembrikuul ning tekkis tema salkkonna tublide meeste ja naiste algatusel, millele tänuväärset kaasa aitasid Sotsiaalministeerium, Tallinna Linnavalitsus, Eesti Lastesõprade Ühing, eriti aga Sihtasutus „Eesti Lastekaitse“.

Selle asutise põhimõtteks on: võimaldada rasedatele, kuid majanduslikult kehvadele emadele tasuta enne sünnitamist varjupaika, puhkust. Kuid ka teised, kes mingisugu-

sel põhjusel ei või kuni sünnitamiseni kodus viibida, võivad leida vähese tasu eest rasedate kodus ülalpidamist. Rasedad saavad kodus täielise ülalpidamise ning viibivad tervislikult kutselise õe-ämmaemanda kontrolli all. Kodus antakse tulevastele emadele nõuandeid, näpunäiteid imiku toitlustamises ning tervishoius. Ühtlasi õpetatakse neid laste varustust korraldama ja majapidamistöid tegema. Selles kodus leidub ulualust 15 rasedale. Kodus on kuni 1. aprillini läbi käinud 40 rasedat, neist vallalisi 85% ja abielulisi 15%. Enamuses on kodu kasutajad noored, elujõulised, kahekümne aasta vanused, elukutselt peamiselt taluteenijad. Kodu hoolealused saadetakse sünnitamiseks haigla. Kodu peab silmas ka noore ema edaspidist saatust ja nimelt, kuhu noor ema ühes vastsündinuga haiglast väljudes läheb. On loodud tihe kontakt rinnalaste kodudega, eriti aga Nõmme Rinnalaste koduga. Kodu väärtuslikumaks ülesandeks on see, et ta sisendab tulevastele emadele armastust oma lapse vastu, selle lapse vastu, kes süütuna on valmistanud emale nii palju muret, nii palju kibedust, kelle tõttu tulevane ema on inimestest maha jäetud ja põlatud.

Rasedate kodu suurimaks mureks on noorte emade ja laste edaspidine saatus. Kuna arvud näitavad, et kodu kasutajaist on 85% vallalisi, noori, puudustkannatajaid emasid, maalt — taluteenijaid, siis neil emadel puudub peaaegu iga sugune võimalus ja koht, kuhu peale sünnitamist lapsega asuda, eriti aga talvekuudel. Rinnalaste kodud, eriti Nõmme, on talvel tulvil lapsi ja emasid. Vastuvõtmine on piiratud. Maale tagasi ei ole võimalik minna. Seal ei oota keegi üht vallalist oma lapsega lahtiste kätega. Pealegi ei ole selline lapsega tüdruk töövõimne. Vähemalt kuu aega kuluks terveise parandamiseks.

Ei ole loomulik, kui terve, normaalne, töövõimeline ema asudes rinnalaste kodusse ja saates seal ettenähtud kuus kuud mööda, jätab aastateks lapse sinna. Ta võõrdub ja unustab oma kohustused lapse vastu. Ema on loomulik lapse kasvataja, sellepärast peab laps täielikult jääma ema juurde, mis võimalik oleks, kui puudustkannatavatele, kuid korralikkudele emadele antaks rahalist toetust lapse kasvatamiseks vähemalt üheks aastaks ja täielik komplekt imiku varustust. Toetus esimestel kuudel peab nii suur olema, et vähemalt esimesed kolm kuud äraelamine ei tekitaks maal raskusi. Kõik maalt tulnud emad tuleks suunata maale tagasi, sest maa on neile loomulikuks ümbruseks.

L a s t e s õ i m e d. Lastesõimede all mõistame neid asu-

tusi, kuhu võetakse lapsi alla kolmandat eluaastat. Põhimõte nende rajamisel oli, et töölkäijad emad võiks töö ajaks viia lapsi hoidjate hoole alla. Sõimesesse võetakse lapsi alates kuuendast kuust. Ka imikuid enne kuut kuud võetakse sõimesesse tingimusega, et ema toidaks neid rinnapiimaga. Lastesõimed töötavad hommikul alates kella kuuest kuni õhtu kella seitsmeni. Selle aja kestvusel toidetakse lapsi neli korda, s. o. iga nelja tunni tagant.

Lastesõimede arv üle riigi on neli, neist kolm Tallinnas ja üks Tartus. Seda arvu tuleks igati suurendada, ellukutsudes sõimesid eriti neis rajoones, kus elutsevad töölisel, et nad oleks töötavatele emadele kättesaadavad. On soovitatav, et vähemalt iga suurema ettevõtte juurde, kus töötab hulgalisi naistöölisi, asutataks laste sõimesid ja päevakodusid. Tuleks ellukutsuda ajutisi laste sõimesid tööhooaegadel, eriti suvel, mil iga ema püüab hankida lisateenistust väljaspool kodu, jättes lapse mõne vähema õe-venna hoolde või lukustatud uste taha. Selliseid suve lastesõimesid tuleks ellukutsuda ka maal — külades. Väikelapse paigutamiseks sõimesesse välditakse raskeid õnnetusi, mis laste kaudu tekkinud ning mis saatuslikud lapsele kui ka ümbrusele.

L a s t e p ä e v a k o d u on kasvatuslik-hoolekande asutis, sest siin on ühendatud nii kasvatusline kui hoolekandeline tegevus. Kasvatusline asutis seetõttu, et siin eelkooliealise lapse arenemine ja kasvatamine sünnib kindla kava ja süstemaatilise tööga, selleks ettevalmistuse omanud kasvatajate kaudu. Hoolekandeline asutis seetõttu, et lapsed on terve päev hooldamisel ja toitmisel asutise arvel. Nii teenib lastepäevakodu kahte suurt ja tähtsat ülesannet ja sellepärast on tarvilik, et nimetatud asutised oleks eriti hästi ja otstarbekohaselt korraldatud.

Päevakodudes toimub töö ja tegevus kindla kava järgi, alates hommikul kell 8 ja kestes kuni kella 4 p. l.

Vaadeldes meie päevakodusid näeme, et nad pole kaugeleki täiuslikud, nende juures esineb suuri puudusi, mille kõrvaldamiseks peame astuma samme.

Meie päevakodude üheks suuremaks puuduseks on see, et ühe kasvataja hoole alla on koondatud 30—40-pealine lastehulk, missuguse laste arvu juures ei või loota kasvatajalt nimetamisväärsed töötulemusi. Lapse tundmaõppimiseks ja tema individuaalsete omaduste arendamiseks ja kasvatamiseks ei tohi ühel kasvatajal laste arv rühmas olla üle 25 lapse. Iga laps omaette vajab jälgimist, tähelepanemist. Iga laps vajab kasvatamist, s. o. hoolitsemist,

juhtimist, arendamist ja tema juures ettetulevate puuduste ning haiglaste nähete õigeaegset kõrvaldamist. Siin on kasvatajal suur ülesanne täita. Kasvataja peab kaasa aitama lapsel tema iseloomu kujundamisel, kuid 40-pealise lastehulga juures on see täiesti võimatu. Kasvataja sellise hulga laste juures võib neid korra mõttes küll jälgida ja vaos hoida, kuid kasvatada iga last üksikult, individuaalselt, on täiesti võimata. Sellepärast, kui tahame, et igast üksikust lapsest kasvaks ühiskonnale väärtuslik liige, peame andma kasvatajale võimaluse nende jälgimiseks, s. o. vähendades laste arvu ühe kasvataja rühmas, see tähendab suurendada kasvatajate arvu lastepäevakodudes, seejuures rõhku panes eriti neile kasvatajatele, kes omavad eeskujulikke teadmisi, suuri võimeid, kuid mis kõigist tähtsam, armastust oma kutse, armastust laste vastu.

Teiseks suuremaks puuduseks meie lastepäevakodudel on ruumid, mis jätavad palju soovida, arvestades sellega, et laps jäetakse sinna terveks päevaks. Asutiste ruumid peaksid olema kõigiti eeskujulikud, vastama kõigile tervishoidlikele nõuetele, olema avarad, hea ventilatsiooniga, päikese- ja õhurikkad. Laps tarvitab kasvades palju õhku ja päikest. Täiesti lubamatu on nähe, et väiksesse ja umbsesse tuppa on surutud 30—40 last, mille tagajärjel õhk on raske ja külastunud.

Sellepärast olgu päevakodude ruumid avarad, otstarbekohaselt jaotatud, töö, võimlemise, puhkamise, söömise ruumid eraldatud.

Ruumid olgu sisustatud lastekohase mööbliga, sisendagu nad lapsele kodutunnet, et ta õpiks armastama kohta, kuhu tal igapäev tuleb tulla ja et see muutuks talle teiseks koduks. Sellepärast pole ükskõik, kuidas on sisustatud ruumid, kas on nad puhtametlikult-külmad või on nad koduselt-soojad. Laps saab oma esimesed elamused varasemas lapsepõlves ja sellepärast tuleb eriti rõhku panna lapse ümbrusele ja kõigile teda ümbritsevale. Uus ümbris ja kaunis kodu sisendab lapses esteetilisi tundeid ja ta õpib hindama ja hoidma kõike, mis kaunis.

Kolmandaks jätab toitlustamine paljugi soovida. Nagu iga organism vajab päikest ja õhku, nii vajab ta ka toitu. Õige ja otstarbekohane toit on see, millel baseerub inimese olemus ja eriti kasvav organism. Toitlustamise peale kulutavad summad on niivõrd väikesed, 13—15 senti päevas, et selle summaga on võimata korralikult toitlustada. Sellepärast oleks üks meie nõudeid, suurendada toitlustamiseks ku-

lutatavaid summasid. Kui saame parandada ja leida võimalusi päevakodudes osaliseltki eelmainitud puuduste kõrvaldamiseks ja esitatud nõuete läbiviimiseks, siis oleme teinud suure sammu edasi.

Laste suvekodude ülesandeks on võimaldadaervislikult nõrkadele lastele suvepuhkust, kosumist maal. Sellepärast on eriti tähtsad suvekodude juures puhas, tervishoidlikkudele nõuetele vastav ümbrus, päikeseküllased ja õhurikkad ruumid, hea ja otstarbekohane toitlustamine ja hästi korraldatud tegevus. Kujutab enesest ju suvekodu miniatüürset riigikest, mille eksistents vaid aastas kaks kuud; siis sellepärast, et see riigike oleks tugev, et tema töö oleks tulemusrikas, tema kodanikud distsiplineeritud ja kohusetruud, peaks tema evima tugeva, õiglusele ja armastusele rajatud sisekorra.

Tegevus suvekodudes sündigu kindla kava- ja tööprintsiibi alusel. Maast-madalast õpetatagu laste enese ja oma lähima ümbruse eest hoolt kandma. Rõivastumine, rõivade korrashoid, ruumide korrashoid, kaasabi toitute valmistamisel, laudade katmine-koristamine, teenimine laua juures, nõudepesemine, õue ja lähema ümbruse korrashoid — kõik see kuulugu nende tööde hulka esmajoones, mille korraldamisele suvekodu kasvandik jõukohaselt, arvestades vanust, suurust, intelligentsi ja tervist, asub.

Soovitav oleks veel tükike aiamaad, mida lapsed ise hariksid ja korraldaksid, missugune töö peaks eriti äratama lastes loodusearmastust.

Asudes päevakava täitmisele olgu viimane hästi läbi mõeldud ja plaanikindel. Teadku kasvataja, et temast oleneb, kas möödasaadetud päev oli kasvandikule elamusrikas, „vahva“ või igav.

Igavus on haigus, mida eriti tuleb suvekodudes karta. Igavusega käib kaasas nutt ja igatsus ema ja omaksete järele, mille tagajärjel laps kaotab söögiisu, une, kõhneneb, muutub närviliseks ja kasu asemel on suvekodu mõjunud kahjulikult. Et igal lapsel oleks lõbus, et igal lapsel oleks suve elamusrikas, peab kasvataja suure kunstnikuna, suure organisaatorina igale lapsele tema huvidele vastava tegevuse leidma, kas ühismängudes, millest kõik huvitatud, kas ühistest matkadest, kas tegevusest, mis individuaalselt vastu võetav igale.

Et olla hea kasvataja, selleks peab omama vastavaid teadmisi, kogemusi, peab olema ettevõtlik, leidlik, sõbralik,

alati värske ja elurõõmus ja koigepealt armastama oma tööd ja oma väikseid sõpru.

Et säilitada värskust, leidlikkust ja elurõõmu, oleks soovitatav, et kasvataja saaks vahetevahel puhata. Andkem vaid üks päevgi puhkust nädalas ja see tasub end sajakordselt.

Laste vanus suvekodudes kõikugu 5—15 a. piirides. Ei ole soovitatav üheaegselt suvekodus pidada suuremaid poisse ja tütarlapsi. Paratamatult tekib viimaste vahel väike edvistamine — kuramaaž, mis rahulikus õhkkonnas on ebasoovitatavaks nähteks.

Igal kasvatajal olgu oma rühm. Laste arv rühmas ei tohiks küünida üle 20. Laste määratlemisega rühmadesse võetagu aluseks vanus, intelligents ja tervis.

Sellise koosseisu juures saab kasvataja jälgida enam-vähem igat kasvandikku kasvatusliku ja tervishoiu nõude kohaselt.

Üldiselt tunnustatud tervishoidlikud nõuded olgu formuleeritud järgmistes käsklustes:

- 1) Hoolitse oma kätte, näo, hammaste, jalgade, keha riiete ja ruumide puhtuse eest;
- 2) maga vähemalt 9 tundi hästiõhutatud toas;
- 3) söö korralikult, näri toit peeneks;
- 4) Suple, võta päikese- ja õhuvanne vastavalt arsti määratlusele;
- 5) viibi võimalikult palju värskes õhus.

Käsi pestagu igakord enne sööki, hambaid hommikul ja õhtul ja jalgu igal õhtul. Magamaminek ja tõusmine, niisama söömine toimigu täpsal kellaajal. Tubades ja üldse ruumes ei tohiks viibida päeval, välja arvatud vihmase ilma puhul.

Kasvataja viibigu alati oma rühma juures ja juhtigu selle tegevust. Eriti tarvilik on see lastekodu tegevuse algul, et luua teatavat korda, harjumusi ja head läbisaamist kaasklaste vahel. Kasvataja vaadaku oma kasvandikele kui väikestele sõpradele, kelle usalduse ta võitma peab. Ärgu tarvitagu liigselt pedagoogilist tooni, noomitatagu ja karistatagu võimalikult vähem, kuid kui seda tehakse, siis olgu noomitus ja karistus mõjuv. Rühmale liiga suure vabaduse andmine viib kasvataja eraldumisele rühmast ja suurendab rühma enda seast võrsunud juhi mõju, kes teinekord kasvatussihtidele vastu töötab ja tekitab opositsiooni ja rahulolematust mitmesuguste korralduste vastu. Sellepärast peab

kasvataja hoolsalt kontakti pidama lastega, et ei saaks rühmas tekkida midagi, millest ta pole teadlik. Kuigi ei taheta rühmalt riisuda tema endaalgatust, tema iseseisvust, algatusvõimet, viibigu kasvataja alati rühma juures ja jälgigu rühma tegevust, kuigi juhtimine ja algatus on antud mõnele kasvandikule rühmast. Lapsed sellejuures ei kaota sugugi oma iseseisvust, kasvataja hoolitseb vaid selle eest, et kõik sünnib viisakas piires, nii eemaldab ta mõne tõrkuja, mängurikkuja. Ei tohi olla lastel vabadust käituda halvasti. Pideva kontrolli ja kontakti abil võõrutatakse suve jooksul paljugi halba ja antakse juurde head. Nii tuleb mõni laps suvekodust hoopis uue inimlapsena koju, palju halba, mis ta enne evis, on kadunud, juurde on tulnud head kombed, virkus, puhtus, sõnakuulelikkus.

Kasvataja söögu alati koos lastega. Nii suudetakse hoida parimaid kombeid söögilauas, korda ja kaob nurin toitude üle.

Igapäevases tegevuses oleks soovitav vahetevahel elyvust tuua mitmesuguste sportlike võistluste, pikemate matkade ja pidudega. Tuleb anda mõnele suuremale üritusele alati pidulik ilme. Näiteks mõne sportliku võistluse puhul kuulutatagu viimane ametlikult välja, sündigu võistlus terve kasvandike, personali ja teinekord külaliste juuresolekul. Diplomid ja auhinnad jagatagu välja pidulikul viisil.

Lõpuks, iga suvekodu saagu kalliks lastele, iga suvekodu tõusku nii kõrgele tasemele, et iga vanem, olgu ta jõukas või kehv, usaldab oma lapse suvekodu hoolde.

Ükski kodu ei saavuta oma eesmärki, kui puuduvad selleks vastavad abinõud ja eeldused. Sellepärast, meie suuremaks ülesandeks oleks luua ilus ja soe ümbrus, mis oleks lapsele teiseks koduks, emalik, sõbralik ja usaldatav käitumine, väikeste halli-, sini- ja sõstrasilmaomanikega, kellest iga paar vaatab nii usaldavalt ja lootvalt.

Lasteasutiste personaal ja selle ettevalmistus.

Eesti Naisliidu Kodumajanduse Instituudi õppejõud
Dagmar Jürgenson.

Kui rääkida lasteasutiste personaalist ja selle ettevalmistusest, siis peame kõige pealt kindlaks määrama, milliseid lasteasutisi tahame vaatlusele võtta. Kuna aeg on piiratud, tuleb meil ka aine piirata. Tahame rääkida lasteasutistest, mis tegelevad tervete lastega. Ma ei puuduta asutisi, kus viibivad kehaliselt ja vaimselt defektised lapsed, nagu pimedate, kurtummade, nõrgamõistuslike, samuti ei räägi ma ka laste raviasutistest (nagu haiglad, sanatooriumid, preventooriumid ja sarn. as.) ja ka mitte kurikalduvustega ja raskelt kasvatatavate lastekodudest.

Kui nüüd peatuda lastekaitseasutiste juures, mis tegelevad tervete ja üldiselt normaalselt arenenud lastega, siis peab meil olema ülevaade nende asutiste kohta.

Neid asutisi tuleb liigitada rühmadesse, vastavalt abiandmise viisi ja meetodile, mis omakorda on tingitud üksikjuhtumi omapärasest ja vajadusest.

Esimesse rühma kuuluvad lahtised hoolekande asutised, mille kaudu toimub lastekaitse. Siin tahame rääkida lastenõuandlastest.

Teise rühma kuuluvad poolkinnised asutised (täht. asutised, kus lapsed ainult osa päevast mööda saadavad), need on sõimed, lasteaiad, päevakodud ja mängumurud.

Kolmas rühm haarab kinniseid lasteasutisi nõnda nim. lastekodud, mis võivad olla ka eritüübilised, nagu ajutised lastekodud, imikutekodud ja suuremate laste kodud.

Nagu loetletust selgub on vaatlusele võetavaid lasteasutisi mitmesuguseid. Nad on erinevad nii välise korralduse kui

ka sisemiste üleannete poolest. Erinevad on selle tõttu muidugi ka üksikute asutiste personaali ülesanded ja arusaadavalt ka nõudmised personaali kohta.

On ju mõistetav, et emade ja lastenõuandlal on täita teisi ülesandeid kui näit. lasteaial. Ja sellepärast on arusaadav, et vastavalt erinevatele ülesannetele tuleb komplekteerida ka asutiste personaal.

1. Emade ja lastenõuandlad. Nende ülesanne on anda emadele ja lastele tervishoiulist kaitset ja abi. Selle asutise iseloomustavaks jooneks olgu mainitud, et see on lahtise hoolekande alal parimaid preventiivseid kaitse- ja abiandmise viise. Ja kuna preventiivne ehk profülaktiline hoolekanne on moodsa hoolekande tähtsamaid põhimõtteid, siis on ka emade ja lastenõuandlad tähtsamaid moodsaid lastekaitse asutisi, millele tuleb väga suurt rõhku panna.

Nõuandla juhataja on endastmõistetavalt arst. Tal peab olema abiline — visiteerija. Abi on õe või sotsiaalassistendi kutsega. Silmaspidada tuleb nõuandla abilise ülesandeid ja vastavalt sellele peab olema ettevalmistus. Abiline assisteerib arsti kõnetundides ja on kontakti pidaja nõuandla ja kodude vahel. Kodused visiidid peavad arsti nõuannet täiendama. Koduste visiitidega ühenduses tekivad mitmesugused ülesanded, mis nõuavad teadmisi nii tervishoiu kui ka kasvatus ja teistel aladel. Kui selgub kodusel visiidil, et üldine olukord (mitte ainult tervislik vaid ka materiaalne või sotsiaalne) vajab abi, siis on visiteerija ülesanne raskusi nii palju kui võimalik vähendada ja kõrvaldada nõu andes ja abi muretse des. See nõuab abilisest põhjalikke ja laiaulatuslikke teadmisi mitte ainult tervishoiu alalt. Niisugune talitamine ja abistamine viis on eriti tähtis kohtadel, kus puuduvad teised hoolekande organisatsioonid nagu maal ja väiksemates linnades. Suuremates linnades töötavad mitmesugused eriliste ülesannetega hoolekandeaasutised, mille poole võib abivajajaid saata või millega võib nõuandla abijõud ise kontakti astuda, sellepärast ei ole nõuandla abilisel need laiaulatuslised ülesanded ja teadmised nii tarvilikud. Sagedasti on suuremates linnades nõuandla õed ka väga koormatud töödega. Soovitav on, et nõuandlates, kus juhatajal on kaks abilist-visiteerijat, oleks üks õde ja teine sotsiaalassistendi ettevalmistusega. Emade nõuandlad võiksid olla teerajajad otstarbekohasele ja süstemaatilisele perekonnahoolekandele ja hästi korraldatud perekonna hoolekanne on tähtsamaid lastekaitse viise.

2. Mis puutub po olk in n i s t e s s e lasteaasutistesse,

siis oleneb personaali küsimussellest, kas neil on tegemist suurema või väiksema asutisega, kas näit. ainult sõimega või ainult lasteaiaga, või päevakoduga, mille juures on ka söim.

Sõimes peab töötama isik, kellel on õe või lastehoidja ettevalmistus, ta peab põhjalikult teadma imiku ja väikse lapse ravi.

Lasteaed puhtal kujul on puhthariduslik-kasvatuslik asutis (nimetatud ka „väikelastekooliks) ja siin peavad töötama lasteaednikud, kes on saanud vastava ettevalmistuse. Lasteaedniku töö on ka nõuetav laste päevakodudes. Lastepäevakodu ei ole enam puhthariduslik asutis, vaid kannab juba suurel määral hoolekandelist iseloomu, kus palju lapsi raskestest majanduslikutest oludest. Lastepäevakodudes viibivad lapsed üldiselt kauemat aega päeva jooksul, kui lasteaias, selle tõttu mängib siin laste toitlustamise küsimus tähtsat osa. Kuna suur osa neis lastepäevakodudes lastest on pärit raskestest sotsiaalsetest oludest, siis on iseäranis tähtis, et päevakodu loob kontakti vanematekoduga ja püüab laiemal alusel sotsiaalset kasvatustööd teha ja nõu anda. — Sellepärast on soovitatav, et lastepäevakodude personaal (muidugi kõigepealt maksab see juhataja kohta) oleks teadlik pedagoogilistes ja laste psühholoogilistes küsimustes, samuti ka toitlustamisküsimustes, kuid tunneks ka tähtsamaid moodsaid lastekaitse ja hoolekande põhimõtteid ja abistamise meetodeid. Kuid meil on personaal liiga väikene. Iga kasvataja jaoks liig suur laste arv.

Needsamad nõudmised maksavad ka suviste lasteaedade ja mängumurude kohta.

3. Kolmas rühm on kinnised lasteasutised — lastekodud. Tahame peatuda imikute ja harilikkude lastekodude juures.

Imikute ja emade kodud on kodud, mille ülesandeks on kasvatada lapsi kuni 3 aasta vanuseni, kes vajavad hoolekandelist abi. Need on peamiselt vallaslapsed. Nendes kodudes võivad olla ka laste emad, kes toidavad oma lapsi rinnapiimaga, kuni lapse kuuekuiseks saamiseni.

Juhataja on arst. Personaali kuuluvad veel õed, kasvatajad, lastehoidjad, majapidajad, teenijad, majahoidja jne.

Iscenesest mõistetakse, et tähtsa kontingendi personaalis moodustavad õed, kes tegelevad peamiselt imikutega.

Halvem küsimus on aga väikeste laste, imikute east väljakasvanute, küsimus. On fakt, et väikesed lapsed meie imikute ja emade kodudes ei kõnele, isegi 3-aastased räägivad vähe. See näitab, et siin ei ole kõik korras, peab olema lünk.

Osalt on see tingitud sellest, et nende laste jaoks on vähe personaali, nii et neil ei ole aega selleks, et lastega individuaalselt tegeleda ja rääkida, nii nagu see perekonnas sünnib. Sagedasti peitub viga aga kahtlemata selles, et kasvatajad ei ole küllalt huvitatud ja teadlikud selles, kuidas lapsi kasvatada. See on igatahes punkt, mis vajab revideerimist ja parandamist. Ei ole tähtsusetu, kes on väikelaste kasvatajad.

Ühele asjaolule lubatagu mul siinkohal veel tähelepanu juhtida. Minu arvates oleks soovitav, et suuremates imikute ja emade kodudes oleks ametis eriline isik (sots. assist.), kes tegeleb emadega. Nagu mainitud, on suurem % imikutekodude lastest vallaslapsed. Üldiselt ei ole nende emad mitte väga positiivne element ühiskonnas. Nad vajavad erilist hoolikannet ja mõjustamist ja kasvatust. Hea võimalus on selleks antud nende kodusviibimise ajal. Nad vajavad hoolikannet ja tuge ja nõuannet aga ka siis, kui nad peavad kodust lahkuma, nagu töömuretsemist ja pidevat järelvalvet, et ära hoida, et nad aasta või paari pärast uuesti teise lapsega kodusse tagasi ei tuleks ja et vältida, et nad kõlbliselt veelgi suuremasse hädaohtu ei satuks. Olen välismaal näinud, et niisugune töö emadega ja imikute ja emadekodudes annab häid tagajärgi.

Lõpuks tahame peatuda veel lastekodude juures, kus kasvatatakse abivajavaid lapsi 3-aastase vanusest alates kuni 16-aastase vanuseni ja mõnikord veelgi kauem.

Nende lastekodude ülesanne on vanemate kodu asendamine. Kuid ma ütlen seda kohe alguses, ka kõige parem lastekodu ei suuda kunagi normaalset perekonda täiel määral asendada. Ka kõige parem lastekodu on ainult hädaabinõu, olgugi, et väga tarvilik hädaabinõu, millest mingil tingimusel loobuda ei saa.

Kui lastekodu tahab oma ülesandeid täiel määral täita, siis peab ta püüdma luua õhkkonda, mis vastab perekonnavaimule ja perekonnaõhkkonnale. Siin oleneb äärmiselt palju juhataja isikust. Tema kõigepealt peab looma lastekodudes kodust õhkkonda.

Vastavates hoolekande määrustes on fikseeritud nõudmised lastekodu juhataja kohta. Ta peab olema kasvatus- või arstiteadusliku haridusega ja tarvilise vilumusega isik. Ühes lastekaitseeaduse eelnõus on (suurema õigusega) sisse võetud, et juhataja võib ka olla sotsiaalteadliku haridusega. — Igatahes: nii palju on kindel, see peab olema isik, kes on teadlik kasvatuslikkudes, tervishoidlistes ja majanduslikkudes küsimustes.

Tekib muidugi küsimus, kas peaks see olema mees või naine. Siin tuleb vastata: võib olla mees kui naine, see oleneb isikust.

Kui võrrelda kasvatuses perekonnas, siis on õiges loomulikus perekonnas kasvatajad isa ja ema, täh. on nii mehe kui naise mõjustus. Nii peaks see õieti ka olema lastekodudes. Kui juhataja võib olla ainult üks isik, kuid nimetada tahan siiski, et kõige tähtsam ja loomulikum kasvataja on ikka ema. Ja emalikust hoolitsemisest, kasvatuses ja juhtimisest ei tohi lapsed lastekodudes ilma jääda, iseäranis kui lastekodudes on palju eelkoolialisi lapsi.

Vastavales määrustes leiame andmeid ka veel teise personaali kohta. Kasvatajad, ja kui vajalik õed, peavad olema isikud, kes on teadlikud nii pedagoogilistes, kui ka psühholoogilistes ja tervishoidlikes küsimustes. Ja kui kodu ülesannetesse kuulub peale koolitöö ka töösüste õpetamine, siis peavad neil muidugi vastavad eeldused olema. Aga ka siin tuleb jälle rõhutada: veelgi tähtsamad kui nõuetavad teoreetilised teadmised ja praktilised võimed on jälle **i s i k u** küsimus. Ainult see isik sobib lastekodu kasvatajaks, kes armastab lapsi, kes on valmis loobuma nii mõnestki isiklikust mõnususest, kui see tuleb lastele kasuks. Kes on hea psühholoog, tunneb huvi ja austust lapse hingeelu vastu ja mõjub lastesse autoriteedina. Ja tema tähtsam kasvatusabinõu ja viis peab olema **e e s k u j u**.

Veel ühe küsimuse juures lubatagu mind paari sõnaga peatuda. Ei ole tähtsusetu, missugune on teenijaskond lastekodudes. Ka teenijaid tuleb hoolega valida ja neile juhtnõore anda, et vältida ebasoovitavat mõjustamist.

Mida väiksem on lastekodu, seda rohkem suudab ta oma ülesandeid täita, seda rohkem sarnaneb ta oma eeskujudega ja ideaalidega perekonnaga, seda tugevamaks muutub side kasvatajate ja kasvandikkude vahel. Ja tähtsaks kriteerumiks, kas lastekodu juhataja ja kasvatajad on suutnud oma ülesandeid täita, osutub lahkunute kasvandikkude kontakt lastekoduga.

Kahtlemata saavutatakse parimaid tulemusi neis lastekodudes, kus personaal moodustab ühtlase terviku, kus valitseb sõbralik, kollegiaalne vahekord ja kus tuntakse ühiseid kasvatuslikke sihte.

Lõpuks olgu veel kord mainitud: Lasteasutiste personaal suudab oma ülesandeid täiel määral täita, kui ta on teadlik asutise ja iga isiku ülesannetest, kui personaal on varusta-

tud vajalikkude teadmistega kutsealal ja kui ta oma iseloomu ja meelsuse poolest sellele tööle sobis. Isiku küsimus on suurima tähtsusega. Ainult see sobib lastekaitse ja -kasvatustööle, kes armastab lapsi, tunneb nende hingeelu ja tahab lapsi kasvatada selles vaimus ja kaasa aidata, et igaüks nende seast võiks olla kord terve, hea ja kasulik ühiskonna ja rahva liige.

Lastekaitse tööst Virumaal.

H. A v i k s o o.

Sihtasutise „Eesti Lastekaitse“ juhatus, koostades Sihtasutise nõukogu koosoleku päevakorda 3. juuniks 1939, leidis tarviliku olevat Sihtasutise nõukogu koosolekutel tutvustada lastekaitse tegelasi lastekaitse tööga kohtadel. Otsides selles küsimuses algatuse tegijat langeski liisk põhja-ida maakonna Virumaa peale, mispärast päevakorras ongi ülevaade lastekaitse tööst Virumaal.

Asudes ülevaate andmisele lastekaitse tööst Virumaal, võtan selle ülesande ulatuseks:

1. Lastekaitsetöö Virumaal enne iseseisvust.
2. Vabadussõjaaegne töö lastekaitse alal.
3. Lastekaitsetöö kuni hoolekande seaduse maksma hakkamiseni.
4. Lastekaitsetöö peale hoolekande seaduse maksvusele astumist.
5. Seltskondliku lastekaitsetöö korraldus ja selle põhimõtted.

Ütlen siin kohal juba ette, et seltskondlikest organisatsioonidest tuleb kõneleda Eesti Lastekaitse Ühingu Virumaa osakonnast, kes 1924. a. muudeti Virumaa Lastekaitse Ühinguks, Rakvere Lastekaitse Ühinguks ja Rakvere Kristlikust Noorte Ühinguks.

Lastekaitsetööst Virumaal enne iseseisvust on väga vähe kõneleda, sest lastekaitse tööd sõna tõsisel mõttes tehti sellel ajal vähe. Valdades toimus hoolitsemine vaestlaste eest sellega, et nad paigutati vaestemajadesse vanade hoolealuste juurde. Linnas korraldas lastehoolekannet maksuvalitsus. Lastekodu puudus ka Rakveres. Maailmasõja ajal paigutati vanemaid kaotanud lapsi ka linnas vaestema-

jasse. Lähem lastevarjupaik asus Tosnos. See oli keiserinna Maria Feodorovna nimeline asutus. Sinna pääsesid üksikud vanemateta vaeslapsed asutuse auvanema kaudu, kelleks Virumaal oli Gustav Kütt, praegune kauaaegne Virumaa Lastekaitse Ühingu laekur. Asutuse auvanem pidi oma auameti eest kõrget iga-aastast liikmemaksu maksma.

Muudatuse lastekaitse töö korraldusse tõi kõige suurem häda Vabadussõja ajal. Häda oli sel ajal äärmiselt suur.

Aastaid kestnud ilmasõda andis juba ennast tunda. Põllumajandus ja tööstus tegid vähjakäiku; puudus tööjõud, puudus tooraine, puudusid eraisikute töötellimised. 1917. a. revolutsioonile järgnevad korralagedused võtsid veel sealt, kust võtta oli.

Toiduainete puudus ei annud ennast ainult vaestele tunda. Ka raha eest oli väga vähe saada. Soolast, heeringaist ja suhkrust, kui sisseveetavatest kaupadest, oli suur puudus. Piima oli müügil võrdlemisi vähe.

Saksa okupatsioonivägede maale asumisel muutus olukord veel raskemaks. Kõik põllu- ja karjasaaduste tagavarad ning saagid võeti arvele, määrati väike norm inimeste ja loomade ülevalpidamiseks, ülejääv osa võeti ja saadeti isegi juba nälgivalt maalt välja. Arvele oli võetud iga toop piima ja iga kanamuna.

Puudus valitses saaduste valmistajate eneste juures. Linnas oli seisukord seda raskem, et siin ei olnud seda väikest normi tarvitada, mida tshekk õigustas. Toiduaineid sai osta ainult tsheki vastu. Leivajahu või leiba lubati 12—20 naela isiku kohta kuus. Piima olid õigustatud saama ainult väikesed lapsed — poole toobi kaupa, suhkrut said haiged arsti retsepti järel. Puhas rukkileib oli kättesaamatu. Isegi segileiba, seda kõige harilikumat toiduainet, ei näinud nii mõnigi perekond nädalate kaupa: puudus raha tshekileiva väljalunastamiseks — teenistuse puudumisel, Liha sai juhuslikult juurdejuhtujad ainult siis osta, kui mõne salakaupleja käest liha leiti ja konfiskeeriti.

Turgu ei peetud. Ei tohtinud ju kellelgi midagi üle normi olla ega turgu tuua. Linlased läksid kümnete verstade taha maale, käisid perest peresse, et nael võid, liha või piima altkäe osta või petrooleumi vastu vahetada, mis ka müügil puudus. Ja tuli linnast kaugel enne kümned talud läbi käia, kui tallu juhtusid, kus leiti võimalik olema paar naela liha müüa. Missugune õnn see ostjale oli! Paari naela liha pärast käidi heameelega versta 50 maha.

Okupatsioonivõimu langemise järele 1918. a. novembri keskpaigast detsembrini kestev Eesti valitsuse aeg Virumaal ei jõudnud parandust tootlusasjandusse tuua.

Enamlaste lühike valitsusaeg Virumaal, detsembrist 1918. a. kuni jaanuarini 1919. a. võimaldas röövsalkadele veel võtta, mis kuidagi oli osatud peita ja alal hoida.

Vabadussõda pani kodanikud uue katsumise alla. Sõjavägi tahtis süüa. Seda võis anda alguses ainult Eesti ise. Tulid sunnivõtmised, rekvireerimised, mis seljataguse toitmise arvel sündis.

Toidu valik oli enam kui väike. Ka kõige tarvilikum toiduaine lastele — piim puudus. Nii sai Rakvere linn veel 1919. a. mai kuus ainult 300 toopi piima päevas 7000 elaniku kohta. Haigetele läks sellest piimast arstitähtede järele 150 toopi päevas.

Töövõimeliste meeste sõjaväeteenistuses viibimise tagajärjel muutus seisukord seljataga seda raskemaks, et puudusid leivateenijad. Paljud mehed, iseäranis vabrikutest, olid enamlaste taganemisel viimastega lahkunud, perekondi saatuse hoolde jättes. Nii kogus suur hulk perekondi, tuhandeid lapsi, kelle eest isasid kohal hoolitsemas polnud. Üldine toiduainete puudumine ja toitjate äraolek sünnitas tuhandetes perekondades raske olukorra. Raske oli siin ja raske oli kaitsekraavides. Vaba Eesti põllud olid veel lumekatte all. Uue lõikuseni oli tükk aega.

Vabariigi Valitsusel olid sel ajal tähtsamad ülesanded täita kui laste toitlustamist korraldada. Ka omavalitsused olid muude ülesannetega seotud väikeste tulude juures. Nii kulutasid Virumaa omavalitsused terve 1919. a. jooksul hooldekande peale kokku, s. o. vanade ja laste peale:

Rakvere Linnavalitsus	Kr. 471.—
Viru Maavalitsus	„ 54.—
Virumaa vallad ja alevid	„ 413.—
	<hr/>
Kokku	Kr. 938.—

Tõsine abi tuli Virumaa lastele 1919. a. juunikuul Ameerika Abiandmise Peakomitee esindaja kaudu. Toiduainete jagamist ja toitlustamist korraldas seltsamal aastal mai kuu algul asutatud Eesti Lastekaitse Ühingu Virumaa osakond otseselt ja oma alaosakondade kaudu. Alaosakondi oli Virumaal, ilma Narva linnata, 46. Abivajavate laste registreerimisel ilmnes, et Virumaa üldlastearvust 39.712 oli abivajajaid kehvi lapsi, kes tasuta toi-

duaineid soovisid saada, 16.529, kellest E. L. Üh. Virumaa osakond võttis abisaajateks 13.650 last, kes ka juuni kuu toiduainete jagamisest osa said.

Algul jagati toiduained lastele koju kätte. Et toiduained tõesti lastele läheks, kellele nad määratud, et perekond neid kõigi perekonnaliikmete vahel ei jagaks, seadsid toiduainete annetajad nõudmise üles, et toitu tuleb anda toitluspunktides valmistoiduna. Juba 1919. a. juulikuus toitlustas Rakvere toitluspunkt 320 linna last. Maal tekitas toitluspunktide nõue nurinat ja täiesti põhjendatult, sest lastel oli võimata kaugel maa tagant söömas käia. Siiski töötas E. L. Üh. Virumaa osakonnal 1921. a. 84 toitluspunkti ja neis toideti 3107 last. See oli kõige suurem arv toitluspunkte ja lapsi (ilma Narvata).

Ameerika Abiandmise Peavalitsus lõpetas Eestis töö 1. sept. 1922 ja viimane selleaegne toitluspunkt Rakveres sulges uksed 1. nov. 1922.

Ameerika abile tuli lisaks Vabariigi Valitsuse toetus, sest osa aineid anti Vabariigi Valitsuse arvel. Ka anti luba igalt toitusaajalt lapselt võtta 25 marka „kaarti- raha“ kuus toitluspunkti ülevalpidamise kuludeks, mis kergendas Osakonna tööd maal, kuna linnas Linnavalitsus omalt poolt andis puud, soola ja toitluspunkti ruumid. Üks-vahe andis Linnavalitsus omalt poolt ka leiba juurde.

Vabadussõja keerises tuli Venemaalt venelasi sõjapõgenikke Virumaale. Ka neid abistas Ameerika Abiandmise Peakomitee Vene Lastekaitse Seltsi kaudu. See selts likvideeriti 1920. a. märtsikuus ja Ameerika Abiandmise Peakomitee korraldusel anti E. L. Üh. Virumaa osakonnale üle suured tagavara laod Rakveres, mis olid määratud sõjapõgenike toetamiseks ja ühes sellega ka 1708 sõjapõgeniku lapse eest hoolitsemine.

Uued kaitsealused töid kaasa palju sekeldusi tegelikude abistajate pärast, kelleks koha peale jäid sõjapõgenike laste toitmise bürood, kus töötasid sõjapõgenikud ise. Olles saanud lastetoitmiseks E. L. Üh. Virumaa osakonnalt toiduaineid, tulid peagi büroodelt büroo personaali palgalehed väljamaksmiseks, kus olid täispalgad ettenähtud büroo esimehele, kantselei juhatajale, asjaajajale, laekurile, ladhoidjale, kaalujale, perenaisele ja teenijale. Ja seda kõik 25 lapsele kord päevas söögivalmistamise pärast! Muidugi jäid palgad neile maksmata, sest palgasajaaid mujal ei olnud ega saanudki olla, sõjapõgenike laste toitmine anti osakonna juhatuse korraldusel kohapealsete alaosakondade hoolde ja —

selle tagajärjel kadusid mitmel pool ka abivajavad sõjapõgenike lapsed.

Nüüd oli ka selge, miks suleti Vene Lastekaitse Selts ja sõjapõgenike lastele leiti uus hooldaja.

Kui vene sõjapõgenejate laste eest hoolekanne E. L. Üh. Virumaa osakonnale ülesandeks tehti, tuli vanemateta vene laste jaoks asutada *L a s t e k o d u*. Selle asutas osakond Viru Maavalitsuse ja Rakvere Linnavalitsuse kaasabil Karitsa mõisa 22 lapse jaoks, pidades seda üleval algul Karitsal, pärast Lasila mõisas, kust ta 1922. a. Narva kolis.

Ameerika Abiandm. Peavalitsuse kaudu saadi ja jagati Virumaal ühes Rakvere linnaga puudustkannatajatele lastele välja aineid kokku 31.913 puuda 07¼ naela Kr. 278.377.— väärtuses.

Ühel ajal Ameerikast tuleva abiga võis E. L. Üh. Virumaa osakond esitada 68 last *I n g l i s e „H o i a L a p s i“* kasulasteks, kellele saadeti 1921. ja 1922. a. jooksul aineid 492 puuda 06½ naela Kr. 3.111.— väärtuses.

Kolmandaks abistajaks sellel raskel ajal oli *A m e e r i k a P u n a n e R i s t*. Ta jagas vaestele igasugust riidevarustust, eriti aga pesu. Varustuse said niihästi vanad kui lapsed. Jagatud varustuse hulga ja väärtuse kohta puuduvad andmed, sest jagamist toimetasid Ameerika Punase Risti esindajad isiklikult E. L. Üh. Virumaa osakonna liikmete kaasabil. Laste nimekirjad, kes varustust vajasisid, esitas E. L. Üh. Viru osakond. Varustutsaajaid lapsi oli 651.

Et võimaldada lastel toitluspunktides käia, tuli neid talveks varustada vastava riietusega. Ameerika Abiandmise Peavalitsuselt sai Osakond väljajagamiseks 3600 paari saapaid ja sukke ja 3250 palitut. 1000 palitut ja 500 paari sukki ja saapaid viidi Osakonna juhatuse liikmete poolt Eesti Vabariigiga ühendatud Narva tagustesse valdadesse ja jagati seal lastele välja. Üldse toimus ka toiduainete jagamine Narva taga Osakonna enese tegelaste poolt otse abivajavatele, mitte kohapealsete tegelaste kaudu.

Osakond muretses ja jagas abivajavatele lastele veel mitmesugust *m u u d v a r u s t u s t*. Näitena võiks siin nimetada 30 puuda tallanaha jagamist enam kui 2000 kooliõpilasele. Varustust jagati sel ajal kokku Kr. 41.078.— eest.

Peale toitlustamise ja riietega varustamise tuli E. L. Üh. Virumaa osakonnal *e r a k o r r a l i s e l t t o e t a d a* hädasolijaid mitmeti, küll saata haigeid lapsi Tartu või Tallinna haiglatesse ravimisele, anda pärisvaeslapse perekonda kasvatada, võimaldas 2 lapsel lõpetada algkooli, 2-hel gümnaasiu-

mi, leeritades neid. Narva tagustest valdadest tuli abisaajaid lapsi juurde 1000, 1923. a. oli neid seal veel 800. Erakordse abi saajaid ilma Narvataguseta oli, rasedad emad juurde arvatud, 1920. a. 127, 1922. a. 64.

Ei saa siin kohal nimetamata jätta piimamuretsemise küsimust. 1919. a. mai kuul toodi linna müügile ainult 300 toopi piima. Sellest läks 150 toopi haigetele ja teist niisama palju lastele. Lapsi oli sel ajal Rakveres 2377. E. L. Üh. Virumaa osakond nõudis vastavatelt ametasutustelt, et sundkorras toodaks linna suuremal hulgal piima. Juunikuus maksis juba kord, et suurmaaomanikud tõid 10 versta raadiuses piima linna ja — piima puudus oli kõrvaldatud.

Koolitöö edukamaks tegevuseks muretsetes E. L. Üh. Virumaa osakond Rakvere linna ja 6 valla algkooli kehvadele õpilastele õpperaamatuid ja õppetarbeid. Maalt õpilastele õpilasteühiskodu asutamine ja ülevalpidamine oli Osakonna töökavasse üles võetud, kuid sobivate ruumide puudumisel Rakveres tuli sellest mõttest loobuda.

Ajavahemikul Vabadussõjast kuni Hoolekandeseaduse maksma hakkamiseni kestis sõjaaegne lastekaitsetöö edasi. Nii töötasid toitluspunktid, jagati varustust ja erakorralist toetust, anti arstiabi ja peeti üleval sõjapõgenike laste varjupaika. Uue ettevõttena võiks nimetada lastekodu asutamist Inju mõisa 1920. a. sügisel. Linna vanadekodust olid lapsed juba varem eraldatud, leides neile ajutise asukoha linnas end. Palermo kõrtsi ruumes. Inju lastekodusse asus 1920. a. 62 last, neist Rakverest 20, maalt 42. Lastekodul oli kolm ülevalpidajat: Viru Maavalitsus, Rakvere Linnavalitsus ja E. L. Üh. Virumaa osakond. Viimane andis osa lastekodu sisseseadet ja iga aasta, kuni 1924. aastani, toetusena 2000 kr. aastas. Maavalitsuse kulud 1920. a. olid Kr. 438.67, Linnavalitsuse kulud Kr. 4.343.71.

1920. a. alates on E. L. Üh. Virumaa osakond iga aasta korraldanud lastele jõulupuud jõulukingitustega. Kõige rohkem oli jõulukingi saajaid 1921. a., nimelt 3260 last. 1920.—23. a. on antud jõulukinke 4168 lapsele Kr. 5.696.53 eest.

Suuremaks ürituseks E. L. Üh. Virumaa osakonnal oli 1922. a. suvekoloonia ellukutsumine nõrgatervisliste koolilaste jaoks Narva-Jõesuu suvituskohas. Suvekoloonia oli ettenähtud 100 lapse jaoks. Lapsi võeti ja võetakse sinna vastu kooliarstide otsuste kohaselt ja ilma tasuta. Arstide ot-

sus suvekoloonia mõju kohta laste tervisele oli hea. Esimese riikliku toetuse sai E. L. Üh. Virumaa osakond 1922. a. suvekoloonia avamise puhul, nimelt 500 krooni.

Kaks esimest aastat töötas suvekoloonia üüritud suvilas, 1924. a. ostis Ühing aga Aia tän. nr. 2 suvila suure aiaga, tegi tarvilikud remondid ja ehitas kõrvalhooned. Suvekoloonia kinnisvara ostmiseks ei ole Ühing kelleltki toetust palunud.

Suvised lasteaiad algasid tegevust 1923. aastal. Rakveres pidas 1923.—1925. a. lasteaeda üleval Rakvere Linnavalitsus, Jõhvis ja Narva-Jõesuus E. L. Üh. Virumaa osakonna alaosakond, kellele Osakond andis toetust à 250 kr.

E. L. Üh. Virumaa osakonna (pärast Virumaa Lastekaitse Ühingu) tegevusest oleks kõne all olevast ajajärgust veel nimetada ülevirumaaliste koolinoorte laulu- ja spordipidude korraldamist Rakveres. Seda tehti alates 1921. aastast. 1923. a. võttis laulupeost osa 52 koori 2884 lauljaga, 1926. a. 56 koori 2340 lauljaga ja 918 võimlejat. 1925. a. müüdi 6.429 piletit, suurem sissetulek oli 1926. a., nimelt Kr. 3.621.57.

Omavalitsuste osa kohta lastekaitse töös ei saa kahjuks selle ajajärgu kohta andmeid tuua, sest omavalitsuste eelarvete nomenklatuur ei eraldanud lastehoolekannet täisealiste omast, mispärast ka aruannetes vajalikud andmed puuduvad, kuna ülevaateid tegevuse kohta ei kirjutatud. Ainult niipalju on teada, et näit. 1920. a. kulutas Viru Maavalitsus lahtise hoolekande alal 4 lapse peale Kr. 70.25. Küll saame aga võrdluse tuua üldhoolekande kulude kohta omavalitsuste ja E. L. Üh. Virumaa osakonna lastehoolekande kulude kohta (ilma administr. kuludeta).

Hoolekande kulude võrdlev tabel
1919—1923.

Aastad	Rakvere Linnaval. Kr.	Viru Maavalit. Kr.	Virumaa vallad ja ale- vid Kr.	Oma- valitsused kokku Kr.	Eesti Laste- kaitse Ühingu Virumaa os. Kr.
1919	471	54	413	939	74.107
1920	2.511	664	3.914	7.089	108.374
1921	9.953	14.849	12.800	37.604	86.252
1922	13.085	16.643	19.961	49.690	27.183
1923	16.372	23.963	33.093	73.429	19.313
Kokku	49.392	56 173	70.181	168.751	315.219

Lastekaitsetöö hoolekandeseaduse maksma hakkamise ajast alates muutus tugevasti. Omavalitsuste kulud tõusid ja eraorganisatsioonide oma vähenes, kuigi kinnised ja poolkinnised lasteasutused, väljaarvatud Inju lastekodu, jäid Virumaal ja Rakveres eraorganisatsioonide ülevallpidada.

Kuivõrd hoolekanne laste eest omavalitsuste poolt tõusis, seda näitavad võrdlusandmed 1925., 1930./31. ja 1938./39. aastate kohta.

1. Lahtine hoolekanne:

a) Viru Maavalitsusel:

	1925. a.	1930./31. a.	1938./39. a.
Lapsi lahtise hoolek. all	21	695	1.012
Kulud kroonides . . .	1.056.—	22.682.—	26.571.—

b) Rakvere linnal:

Lapsi lahtise hoolek. all	31	161	232
Kulud kroonides . . .	1.608.—	9.259.—	8.170.—

2. Kinnine hoolekanne:

a) Viru Maavalitsus.: lapsi	67	62	76
Kulud kroonides . . .	15.754.—	14.144.—	23.270.—

b) Rakvere linnal: lapsi .	20	2	9
Kulud kroonides . . .	4.343.—	826.—	2.287.—

Rakvere linna lapsed olid Inju lastekodus. Uue põhikirja-kodukorra saamisega jäi Inju lastekodu ülevallpidajate hulgast 1924. a. välja E. L. Üh. Virumaa osakond ja 1931. a. lahkus ülevallpidajate hulgast ka Rakvere Linnavalitsus, kuna linna laste arv seal päris kokku kuivas. Inju lastekodu ülevallpidajaks on sest ajast ainult Viru Maavalitsus. Rakvere Linnavalitsusel sest ajast ei ole ühtegi lastehoolekande asutust.

E. L. Üh. Virumaa osakond oli vahepeal muutunud iseseisvaks Virumaa Lastekaitse Ühinguks ja endised alaosakonnad osakondadeks. Ühingu soovil asutas Virumaa L. Üh. Rakvere linna osakond 7. nov. 1925. a. Rakverre lastepäevakodu. Päevakodu kulud olid, laste arvuga arvestades, ühingu juhatusel arusaamise järele liiga suured, mispärast ta osakonnale nõuetud toetust tarvilisel määral ei annud. Selle tagajärjeks oli see, et Rakvere osakond muutis enese iseseisvaks Rakvere Lastekaitse Ühinguks. See oli 1927. a. Päevakodu läks uue ühingu ülevallpidamisele, kellele Virumaa L. Üh. päevakodu sisseade tasuta üle an-

dis ja rahalise toetusena 227 kr. Uue ühingu 1928. a. eelarve näitas juba kurba tulevikku: 3140-kroonine eelarve ja selles 1550 kr. puudujääki. Tagajärg: päevakodu, milles oli 8—15 last, suleti 1928. a.

Uue jõuna lastekaitse tööle asus Kristlikkude Noorte Ühing, kes pidas 1929.—1930. a. Rakveres lasteaeda.

Endist tööd jatkas ja on senini jatkanud Virumaa Lastekaitse Ühing. Tema varem nimetatud tegevuse jätkamisest võiks nimetada:

Toitlustamine. Omal kulul ja Lasteabi Komitee ülesandel on 1930.—1938. a. antud 1968 lapsele 203.444 lõunat.

Suuremaulatusline lahtine hoolekanne ja perekondades kasvatamine algas uuesti 1937. a., kui Sihtasutis „Eesti Lastekaitse“ võimaldas tema käsutuses olevatest summadest alla 3 aasta vanustele lastele toetust anda 200 kr. ulatuses kuus. Toetuse saajate enamus on maalt. Lahtise hoolekande aluseid ja perekondades kasvatada olevid lapsi on 20 a. jooksul Ühingul olnud 1807.

Jõulukinke on 20 a. jooksul Ühingult saanud 5410 last Kr. 8.595.— väärtuses.

Suvekoloonia Narva-Jõesuus on töötanud alates 1922. a. igal suvel. Suurem hulk lapsi on Rakverest, Jõhivist ja Kundast. Üksikud on ka tööstustest ja isegi maalt, kelle terviseline olukord kooliarsti otsusel mereranda saatmist nõudnud. Soovijaid suvekolooniasse pääsemiseks on iga aasta rohkem kui vastu saab võtta, siiski nõrgatervisliste laste arv on viimase viie aasta jooksul vähenenud. Üldse on 17 aasta jooksul suvekoloonias olnud 1255 last kokku 44.699 päeva, keskmiselt on lapse ülevalpidamine maksma läinud 91,7 senti päevas, ja kogu suvekoloonia kulu, väljaarvatud maja ost, kapitaalremondid ja ehitused, Kr. 45.367,20.

Alates 1923. a. töötavad Virumaa Lastekaitse Ühingu ülevalpidamisel suvised lasteaiaid mitmel pool Virumaal ja 1930. a. alates ka Rakvere linnas. Üldse on neid korraldatud 16 kohas ja korruga ühel suvel kõigerohkem 11 lasteaeda.

Lasteaedade kestvus suvel 2—2,5 kuud. Laste vanus 3,5—8 aastat. Lasteaedade juhatajateks enamuses lasteaednikud, nende puudumisel üksikud kooliõpetajad. Enamuses lasteaedades antakse külma või sooja sööki. Kõige suurem lastearv Virumaa Lastekaitse Üh. lasteaedades oli 1937. a., nimelt 464 last ja lasteaedade kulu kokku selsamal aastal 2.908 krooni — 11 lasteaia kohta.

Virumaa Lastekaitse Ühingu uutest algatustest peale

hoolekande seaduse maksma hakkamist on nimetada järgmisi:

Emade ja laste artline nõuandepunkt töötas 1. maist 1926 kuni 1. aprillini 1932, algul üürikorteris Laial tn. nr. 9, 1930. a. alates Ühingu enese majas Dr. Kreutzwaldi tn. nr. 2, kuhu selleks vastavad ruumid ehitati. Emadele ja lastele kuni 8 a. vanuseni anti tasuta arstlist nõu ja arstiabi niihästi nõuandepunktis kui kodudes. Kehvadele anti ühtlasi arstirohte ning vaestele sünnitajatele imikute pesu. Punkti kasutas üldse 5.841 last ja 654 ema, kokku 6.497, kuna kulu selle aja jooksul oli 15.166 kr., s. o. visiit läks maksma üle 2 kr. 33 senti. See kõrge visiidi kulusumma ühelt poolt ja peamiselt arstiabinõutamine nõuande küsimise asemel sundis nõuandepunkti sulgema.

Uus nõuandepunkt Rakverre asutati 1939. a. Rakvere Naisühingu poolt, kellele allesolev nõuandlasisustus Virumaa L. Üh. poolt üle anti.

1925. a. asutati eelkooliealiste raamatukogu. 1938. a. lõpuks oli kogus 538 köidet. Suurem hulk lugejaid oli 1931. a., nimelt 243.

Ühingu töös selgus peagi, et korrapärase ja põhjaliku töö jätkamiseks on tarvilik juhatuse asukohas Rakveres oma maja. Linnalt osteti suur krunt kesk linna Vabaduseplatsi äärde ja Ühingu 10. aastapäeval 1929. a. pandi lastekaitse majale nurgakivi. 1930. a. suvel võeti maja juba kasutamisele. Maja on 22,85 meetrit pikk ja 20,2 meetrit lai ning sisaldab 30 ruumi. Maja praeguses olukorras maksab 55.874 krooni. Riigilt saadi maja ehitamiseks toetust 14.500 kr. 1934. a. algul oli majaehitamiseks tehtud laen tasutud.

Oma maja saamine Rakverre suure mänguplatsiga võimaldas siin suvelasteaia pidamist ja päevakodu asutamist. Päevakodu algas tööd 20. okt. 1930. a. 70 lapsega. Üle 131 lapse ei ole päevakodusse vastu võetud, kuigi soovijaid märksa rohkem on. Süüa saavad lapsed 1—2 korda päevas, suuremalt osalt ilma maksuta. Päevakodu ülevõtmise kulu on tõusnud kõige suuremal kulu-aastal 4222 krooni peale.

Lastekodu majas asub ka toitluspunkt, kus koolilapsed lõunat söövad. Siin on korraldatud Linnakoolivalituse ülesandel sügisel kooliminejatele lastele eelkool, on korraldatud Ühingu poolt laste mänguasjade valmistamise ja laste riietuse-, tervishoiu- ja keedukursuseid, kõneõhtuid jne. Mänguplatsile on talveti ehitatud liumägi.

Väljamineks seisukohast, et vaesus ei ole eesõigus, on Ühing omas majas tasuta ruumi annud noorte organisatsioonidele.

Arvesse võttes Virumaa Lastekaitse Ühingu ülevalpida-misel olevate asutuste suurt hulka, eriti suvel, on suveti Ühingu teenistuses kuni 25 palgalist isikut, talvel 8 isikut.

20 tegevusaasta jooksul on V. L. Ühing kulutanud, ilma alaosakondade ja osakondade kuludeta, lastekaitse peale 615.147.— krooni. 1939. a. eelarve on 30.166.— krooni.

Saades eelpool toodust kõige kokkuvõtlikuma ülevaate seltskondlikust lastekaitse tööst, võib kuulajal tõusta küsimus, kuidas rahuldab tehtud töö töötajaid. Sellele küsimusele võib pikemalt mõtlemata vastata: ei rahulda. Lastekaitse-töö on kui hoone ehitamine. Ehitatav hoone püütakse talveks katuse alla viia. Lastekaitse-töö on aga katuse alla viimata jäetud talveks — murdeeks. Puudub noortekaitse laiemas ulatuses. Eriti jäävad noortekaitsest ilma need, kelle peale lastekaitse niipalju kulutab ja kulutanud.

Tulles nüüd lõpuks seltskondliku lastekaitse töö korralduse juurde Virumaal, tuleb tagasi minna 1919. a. kevadile, millal ellukutsuti Eesti Lastekaitse Ühingu Virumaa osakond ja viimase poolt 46 alaosakonda. Osakonna konstruktsioon loodi demokraatlik: osakonna peakoosoleku moodustasid alaosakondade esindajad, kelle poolt valiti ka osakonna juhatus. Sellel korral olid ka oma vastased, kes pääsesid Rakvere alaosakonnas juhtivale kohale. Töö aga selles alaosakonnas ei edenenu. Juba 1919. a. lõpul püüti iseseisvust saavutada ja otsustati end muuta E. L. Üh. Rakvere jaoskonnaks. Selleks aga E. L. Üh. luba ei annud ja — alaosakond suikus surmale. Alaosakonna ülesanded täitis Virumaa osak. juhatus ise, kuid kutsus siiski, et tegelaste hulka suurendada, uuesti alaosakonna ellu. Ka selle elu ei olnud pikk. Uue kriisi tõi päevakorda revisjoni-komisjoni esimehe teguviis. Uuesti võttis Virumaa osakond alaosakonna ülesanded oma peale.

1924. aastal muutus E. L. Ühingu soovil Virumaa osakond iseseisvaks Virumaa Lastekaitse Ühinguks, kelle liikmeks võisid olla osakonnad ja füüsilised isikud. Alaosakonnad muutusid osakondadeks. Rakverre, kus alaosakond oli välja surnud, kutsuti ka osakond ellu ja temale soovitati asutada päevakodu. Kui osakond Ühingult aga soovitud määral toetust ei saanud, nagu eespool juba tähendatud, muutis ta enese iseseisvaks Rakvere Lastekaitse

Ühinguks 1927. a. lõpul. Tema iga oli aga lühike. Ta likvideerus 1930. a. Tema võlad tasus Linnavalitsus.

Virumaa Lastekaitse Ühingu osakondade arv langes kord-korralt tingitult toetusesaamise vähenemisest. 1924. a. oli neid veel 10. 1934. a. langes nende arv 2 peale. 1939. a. asutati kaks uut osakonda juurde. Füüsilisi isikuid liikmeid on 87.

Osakondade asemel on Ühingul valdades usaldusmehed, kes tarvilikke andmeid koguvad.

Liikmete juurde tõmbamine toimub põhimõttel, et Ühingul oleks liikmeid kõigist ringkondadest, väljaarvatud toetusesaajad ise, kelle osavõtt asjale kahjulik on, nagu selgus omal ajal Rakvere alaosakonna töös.

Kui veel allakriipsutada tarvitusel olnud ja olevaid põhimõtteid seltskondliku lastekaitse töös, siis leiame Virumaalt, eriti küll Rakverest, kaks erilist teed. Üks nendest teedest sünnitas alatasa kriise, likvideeriti, loodi uuesti ja kaoti elunäitelavalt. Teine on võimaldanud rahulikku ja pikalist tagajärjekat tööd.

Need mehed ja naised, kes E. L. Üh. Virumaa osak. asutamisel asusid seisukohal, et Rakvere inimesed moodustavad osakonna ja valdades asuvatel alaosakondadel ei ole midagi ütelda, jäädes aga vähemusse ja pääsedes linnaalaosak. juhatusse, hakkasid seda võimu alaosakonna töös kohe kõvasti kasutama. Selle korra paratamatuks tagajärjeks olid juhatuse sagedased vahetamised, tülid, kriisid ja tegevuse katkestamised. Ei aidanud päästa nimede muutmised ega liikmete vastuvõtmise piiramine. Töö põhimõtte määras saatuse.

E. L. Üh. Virumaa osakond, kutsudes üle maakonna esindused kokku, andis vabalt valida juhatust, ilma et tahtjaid oleks leidunud demokraatliku korra pooldajate hulgas. Juhatusse valitud isikud palusid juhatuse koosolekust osavõtma Linnavalitsuse esindaja, et kõik juhatuse sammud oleksid kontrollitavad. Asi ise, mille pärast tööd tehti, oli peasi, mitte töötegijad. Selle tõenduseks võib meeldetuletada fakti, et kui Rakvere osakond muutus iseisivaks Rakvere Lastekaitse Ühinguks, andis Virumaa Lastekaitse Ühingu oma võistlejale üle päevakodu sisseseade ja summa rahagi päevakodu ülevalpidamise jätkamiseks. Et Ühingu tegevuse otstarb ise pühalt aukohal hoiti, on ka kõik otsused Ühingus ühemeelselt tehtud. Uute liikmete juurdevõtmine ja juurdekutsumine on alati soovitud nähe olnud. Peakosolekutel on ümbervalimise alla tulnud juhatuse liik-

med alati palunud end mitte edasi valida, vaid uutel jõududel võimaldada töölerakenduda, kuid vaatamata sellele on püsinud kõik juhatuse liikmed kohtadel kaua, kaua aastaid, mõned 1919. a. alates senini, s. o. üle 20 aasta.

Liikmete juurdekutsumisel püütakse leida isikuid kõigest ringkonnist. Missugustest ringkondadest isikud tööle on rakendunud, seda tõendab V. L. Üh. juhatuse ja revisjoni komisjoni 1939. a. koosseis. Juhatusse kuuluvad: linnapea, õpetaja abikaasa, gümnaasiumi direktor, kinnitusseltsi tegelane, kirikuõpetaja, linnanõunik, omaval. tegel. abikaasa, majaomanik, naiskodukaitse jaosk. esinaine, ja revisjoni komisjoni: vann. advokaat, kaubanduskeskkooli juhataja, kodutütarde ringkonna esinaine, panga direktor ja arst.

Et olla toetusesaamise vääriline, töötab Ühing ise kaasa või aitab kaasa oma võimaluste ulatuses kõigile seltskondlikele üritustele.

SISUJUHT.

1. Saateks	3
2. Avasõna prof. dr. A. Lüüs	5
3. Kasvatustikke muresid lastekodudes — J. Noppel	7
4. " " " — K. Neumann	16
5. Rinnalaste ja emade kodude ja lastenõuandlate ülesandeid organisatsioonide juures — dr. P. Wreintal	21
6. Laste raviasutiste küsimusi — dr. M. Püümets	26
7. Rasedate kodu, lastesõime, päevakodude ja suvekodude korraldus — Ilse Paulsen	30
8. Lasteasutiste personaal ja selle ettevalmistus — Dagmar Jürgenson	37
9. Lastekaitse tööst Virumaal — H. Aviksoo	43

A-13820